

ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ

УЗАГАЛЬНЕННЯ

**практики розгляду
Вищою радою правосуддя
клопотань про тимчасове відсторонення суддів
від здійснення правосуддя у зв'язку з
притягненням до кримінальної
відповідальності та продовження строків
такого тимчасового відсторонення
у 2016–2021 роках**

Київ – 2022

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення	8
II. Загальний огляд клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, які надходять до Вищої ради правосуддя.....	16
III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення.....	26
IV. Аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення.....	41
Висновки.....	55

Вступ

Незалежність та неупередженість суддів є обов'язковими передумовами здійснення правосуддя. Незалежність суддів має бути закріплена законодавчо, функціонально та фінансово. Незалежність суддів гарантується відносно інших гілок державної влади, для осіб, які звертаються до правосуддя, для інших суддів і для суспільства загалом та встановлюється національним законодавством на найвищому рівні. Держава й кожен суддя несуть відповідальність за забезпечення та захист незалежності суддів. Незалежність суддів гарантується щодо діяльності суддів, зокрема стосовно їхнього добору, призначення на посаду до настання пенсійного віку, просування по службі, незмінюваності, професійної підготовки, суддівської недоторканності, дисципліни, оплати праці та фінансування судових органів. Судді несуть кримінальну відповідальність згідно із загальним законодавством за скоєні злочини, які не пов'язані з виконанням професійних обов'язків. Судді не несуть кримінальну відповідальність за ненавмисні помилки при виконанні своїх професійних обов'язків.¹

Щодо кримінальної відповідальності Консультативна рада європейських суддів (далі – КРЕС) вважає, що: і) судді повинні притягатися до кримінальної відповідальності на загальних підставах за злочини, вчинені поза межами виконання обов'язків судді; ii) судді не повинні нести кримінальну відповідальність у разі ненавмисних помилок під час здійснення ними своїх обов'язків.²

Наведені положення кореспондуються з нормами національного законодавства України, відповідно до яких судді притягаються до кримінальної відповідальності на загальних підставах за злочини, які за будь-яких обставин кваліфікуються як кримінальне правопорушення. Водночас судді є особами, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження.

Усі дії суду повинні відповідати принципам професійної етики, встановленим дисциплінарним правилам і, в межах умов, які зберігають судову незалежність і неупередженість, – кримінальному законодавству. Забезпечення принципів професійної етики має бути відокремленим від системи дисциплінарної відповідальності. Враховуючи важливість етики та добропорядності для довіри суспільства судовій владі, судді повинні поводитися бездоганно і під час виконання своїх функцій, і в їхньому особистому житті, та бути відповідальними за свою поведінку, якщо вона виходить за межі загальноприйнятих норм. Іноді поведінка окремих суддів настільки відхиляється від норм, що не піддається простому поясненню. На думку суспільства, яке наділяє суддів такими великими повноваженнями і довірою, у цих випадках стосовно суддів мають бути прийняті певні стримуючі

¹Велика хартія суддів (п.п. 2, 3, 4, 20). URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

²Висновок № 3 (2002) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про принципи та правила, які регулюють професійну поведінку суддів, зокрема питання етики, несумісної поведінки та неупередженості (п. 75). URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

заходи, навіть до звільнення у випадках негідної поведінки, яку не можна виправдати. Особливо це стосується корупційних дій суддів, які суттєво підривають суспільну довіру до судової неупередженості та незалежності. В інших випадках негідної поведінки суддя притягується до кримінальної, цивільної або дисциплінарної відповідальності відповідно до природи проступку. Стосовно цивільної, кримінальної та дисциплінарної відповідальності (те, що називається «каральною відповідальністю») КРЄС підкреслює, що основним засобом виправлення судових помилок, за винятком недобросовісності судді, повинно бути апеляційне оскарження. Крім того, щоб захистити судову незалежність від неналежного тиску, велика увага повинна приділятися врегулюванню питань притягнення суддів до кримінальної, цивільної та дисциплінарної відповідальності. Завдання тлумачення закону, оцінки доказів і фактів, які робить суддя, щоб розглянути справу, не повинні бути підставою для цивільної або дисциплінарної відповідальності судді, крім випадків злочинного, умисного порушення зобов'язань або, можливо, грубої недбалості. Крім того, якщо держава повинна була виплатити компенсацію стороні через помилку у відправленні правосуддя, саме у держави, а не сторони у справі повинно бути право притягнути суддю до цивільної відповідальності шляхом подання судового позову.³

Як зазначено у Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» (справа про Рахункову палату) від 23 грудня 1997 року № 7-зп/1997⁴, встановлення додаткових порівняно з недоторканністю особи гарантій недоторканності для окремих категорій державних посадових осіб має на меті створення належних умов для виконання покладених на них державою обов'язків та захист від незаконного втручання у їх діяльність. Недоторканність посадових осіб є гарантією більш високого рівня у порівнянні з недоторканністю, яка встановлюється для всіх осіб, що відповідає принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом (стаття 24 Конституції України). Тому, якщо права і свободи людини і громадянина, а також гарантії цих прав і свобод (у тому числі додаткові гарантії недоторканності особи) визначаються виключно законами України (пункт 1 статті 92 Конституції України), то гарантії вищого рівня (для депутатів, суддів та інших посадових осіб), оскільки вони допускають винятки із загального принципу рівності прав і свобод громадян та їх рівності перед законом, мають за логікою визначатися виключно Конституцією.

У справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11 липня

³Висновок № 18 (2015) Консультативної ради європейських суддів до уваги Комітету міністрів Ради Європи про місце судової влади та її відносини з іншими гілками влади в сучасних демократіях (п.п. 33, 37).
URL: http://www.vru.gov.ua/content/file/Opinion_1-18.pdf

⁴URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-97#Text>

2001 року № 3-в/2001⁵ Конституційний Суд України дійшов висновку, що недоторканність певної категорії посадових осіб – це не їх привілей; вона пов'язана з виконанням ними важливих державних функцій, а тому відповідно до Конституції України і міжнародно-правових зобов'язань України не може розглядатися як гарантія їх безкарності. Недоторканність народних депутатів України, Президента України, суддів передбачає лише спеціальні умови притягнення їх до кримінальної відповідальності.

У справі за конституційним поданням Верховного Суду України про офіційне тлумачення положень частин першої, другої статті 126 Конституції України та частини другої статті 13 Закону України «Про статус суддів» (справа про незалежність суддів як складову їхнього статусу) від 1 грудня 2004 року № 19-рп/2004⁶ Конституційний Суд України дійшов висновку, що недоторканність суддів – один із елементів їхнього статусу. Вона не є особистим привілеєм, а має публічно-правове призначення – забезпечити здійснення правосуддя неупередженим, безстороннім і справедливим судом.

Конституційний Суд України у своєму рішенні зазначив, що відповідно до положення частини першої статті 126 Конституції України зміст недоторканності суддів як умови виконання ними професійних обов'язків не обмежується визначеною у частині третій цієї статті гарантією, згідно з якою суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом. Додаткові гарантії незалежності і недоторканності суддів, крім уже передбачених Конституцією України, можуть встановлюватися також законами. Такі гарантії визначені, зокрема, статтею 13 Закону України «Про статус суддів». Не допускається зниження рівня гарантій незалежності і недоторканності суддів в разі прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів.

Надаючи висновок у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності вимогам статей 157 і 158 Конституції України (справа про внесення змін до статей 80, 105, 126, 149 Конституції України) від 10 липня 2012 року № 1-в/2012⁷, Конституційний Суд України зазначив, що держава і суспільство, висуваючи до суддів та їх професійної діяльності високі вимоги, повинні, у свою чергу, забезпечити їм відповідні додаткові гарантії належного здійснення правосуддя. Недоторканність суддів не є їх особистим привілеєм. Ця гарантія спрямована, передусім, на забезпечення безперешкодного виконання суддями своїх професійних обов'язків – здійснення об'єктивного і справедливого правосуддя, метою якого є захист прав і свобод людини і громадянина. Скасування такої гарантії правосуддя, як недоторканність суддів, опосередковано може призвести до обмеження права на судовий захист, гарантованого статтею 55 Конституції України.

⁵URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01#Text>

⁶URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-04#Text>

⁷URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001v710-12#Text>

У Рішенні Великої палати Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин третьої, десятої статті 133 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» від 4 грудня 2018 року № 11-р/2018⁸ Конституційний Суд України зазначив, що наведені положення Конституції України вказують на те, що вона визначає засадничі підходи до забезпечення незалежності і недоторканності суддів, а отже, ставить їх на найвищий щабель захисту – конституційний рівень. Законами України може бути розширений обсяг гарантій незалежності і недоторканності суддів, який має бути достатнім для здійснення ними своєї діяльності неупереджено, об'єктивно, безсторонньо та незалежно. Закріплення на конституційному рівні положення, відповідно до якого правосуддя в Україні здійснюють виключно суди, та положення щодо незалежності суддів створює найважливішу гарантію додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина. Таке закріплення спрямоване на створення ефективного механізму виконання покладених на судову владу завдань, які полягають, насамперед, у захисті прав і свобод людини і громадянина, забезпеченні верховенства права та конституційного ладу в державі. Отже, захищеність суддів на рівні Конституції України є найважливішою гарантією незалежності судової влади, неупередженого, об'єктивного, безстороннього та незалежного виконання суддями своїх обов'язків щодо захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

У справі за конституційним поданням 55 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 375 Кримінального кодексу України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020⁹ Велика палата Конституційного Суду України зазначила, що суддю може бути притягнуто до кримінальної відповідальності лише у випадку, коли правопорушення вчинено умисно, має місце свавільне зловживання повноваженнями судді, що перешкоджає здійсненню правосуддя чи переслідує нелегітимні цілі (заподіяння шкоди іншим особам або суспільним інтересам тощо), прикриваючись виконанням вимог закону. Конституційний Суд України вважає, що, виходячи з гарантованого Конституцією України принципу незалежності суддів, оспорювані положення Кодексу, якими визначено діяння, що є злочинами, суб'єктом яких є суддя, має бути сформульовано законодавцем так, щоб державний орган, будь-яка посадова особа були не в змозі використати їх як спосіб впливу на суддю та втручання у здійснення ним правосуддя.

Закріплення у Конституції України гарантій щодо незалежності і недоторканності суддів відповідає зазначеним вище міжнародним документам та правовим позиціям Конституційного Суду України, оскільки є одним із основних інструментів забезпечення виконання суддями своїх обов'язків щодо

⁸URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-18#Text>

⁹URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-20>

захисту прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства права та конституційного ладу в державі.

Враховуючи, що повноваженнями ухвалювати рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а також про продовження строку такого тимчасового відсторонення наділена Вища рада правосуддя, доцільно узагальнити практику розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення за період із 2016 по 2021 роки.

Метою такого узагальнення є висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень. У цьому документі також йдеться про правові засади розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, здійснено загальний огляд практики розгляду Вищою радою правосуддя таких клопотань, проаналізовано прийняті рішення за результатами їх розгляду, а також висвітлено інформацію щодо оскарження рішень Вищої ради правосуддя із зазначених питань.

Проведене узагальнення дасть уявлення про стан забезпечення гарантій суддівської незалежності та недоторканності на стадії кримінального провадження за період із 2016 по 2021 роки під час застосування до суддів такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення, та буде корисним для формування сталої практики під час реалізації Вищою радою правосуддя своїх повноважень.

I. Правові засади розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення

Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України (стаття 126 Конституції України).

В Україні діє Вища рада правосуддя, яка ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя (стаття 131 Конституції України).

Незалежність судді забезпечується недоторканністю та імунітетом судді (пункт 2 частини п'ятої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя. Продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в тому ж порядку на строк не більше двох місяців. Клопотання про продовження строку такого відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником не пізніше десяти днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено. Вимоги до клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності встановлюються процесуальним законом (частини п'ята, шоста статті 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Частиною першою статті 131 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) встановлено, що заходи забезпечення кримінального провадження застосовуються з метою досягнення дієвості цього провадження.

Заходом забезпечення кримінального провадження, з-поміж іншого, є тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя (пункт 4¹ частини другої статті 131 КПК України).

Відповідно до статті 155¹ КПК України рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності ухвалюється Вищою радою правосуддя на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом.

Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним) на будь-якій стадії кримінального провадження.

Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а також клопотання про продовження строку такого відсторонення повинні відповідати вимогам частини другої статті 155 цього Кодексу.

Генеральний прокурор або його заступник має право звернутися з клопотанням про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.

Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним) на будь-якій стадії кримінального провадження.

Згідно із частиною другою статті 155 КПК України у клопотанні зазначаються:

1) короткий виклад обставин кримінального правопорушення, у зв'язку з яким подається клопотання;

2) правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

3) виклад обставин, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні кримінального правопорушення, і посилання на обставини;

4) посада, яку обіймає особа;

5) виклад обставин, що дають підстави вважати, що перебування на посаді підозрюваного, обвинуваченого сприяло вчиненню кримінального правопорушення;

6) виклад обставин, що дають підстави вважати, що підозрюваний, обвинувачений, перебуваючи на посаді, знищить чи підробить речі і документи, які мають суттєве значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливатиме на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджатиме кримінальному провадженню іншим чином;

7) перелік свідків, яких слідчий, прокурор вважає за необхідне допитати під час розгляду клопотання.

До клопотання також додаються:

1) копії матеріалів, якими слідчий, прокурор обґрунтовує доводи клопотання;

2) документи, які підтверджують надання підозрюваному, обвинуваченому копій клопотання та матеріалів, що обґрунтовують клопотання.

Вища рада правосуддя ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя (пункт 8 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Суддю може бути тимчасово відсторонено від здійснення правосуддя за рішенням Вищої ради правосуддя: 1) у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності; 2) при проведенні кваліфікаційного оцінювання; 3) в порядку

застосування дисциплінарного стягнення. Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя з інших підстав не допускається. Повідомлення про рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя надсилається до суду, в якому такий суддя обіймає посаду в день розгляду Вищою радою правосуддя питання щодо судді, а також розміщується на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя та на офіційному веб-порталі судової влади України (частини перша, третя, четверта статті 62 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Порядок розгляду клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності регулюється приписами статті 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Так, відповідно до вказаної норми Закону тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється Вищою радою правосуддя на строк не більше двох місяців на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора (виконувача обов'язків Генерального прокурора). На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.

Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним), на будь-якій стадії кримінального провадження.

Клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, подане без дотримання визначених законом вимог, повертається Вищою радою правосуддя Генеральному прокурору або його заступнику.

Генеральний прокурор або його заступник можуть уповноважити прокурора на вручення судді, крім судді Вищого антикорупційного суду, копії клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та матеріалів, що обґрунтовують клопотання, а також на представлення відповідного клопотання під час розгляду на засіданні Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя розглядає клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності невідкладно, але не пізніше семи днів з дня надходження клопотання.

Повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання направляється судді, стосовно якого подано клопотання, Генеральному прокурору або його заступнику, до суду, в якому суддя обіймає посаду, та невідкладно розміщується на офіційному веб-сайті Вищої ради правосуддя.

Неявка на засідання Вищої ради правосуддя судді, Генерального прокурора або його заступника чи уповноваженого одним із них прокурора, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце засідання, не перешкоджає розгляду клопотання.

Розгляд клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя починається з короткого викладу членом Вищої ради правосуддя, який визначений доповідачем, наведеного у клопотанні обґрунтування необхідності такого тимчасового відсторонення.

Після короткого викладу наведеного у клопотанні обґрунтування необхідності тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя слово надається Генеральному прокурору або його заступнику або уповноваженому прокурору, судді (його представнику), щодо якого внесене клопотання, для надання пояснень. Якщо суддя відмовляється від надання пояснень, Вища рада правосуддя розглядає клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя без його пояснень.

За результатами розгляду клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя Вища рада правосуддя ухвалює рішення, копія якого не пізніше семи робочих днів направляється Генеральному прокурору або його заступнику, судді, стосовно якого ухвалено рішення, а також невідкладно направляється до суду, в якому такий суддя обіймає посаду.

Суддя відстороняється від здійснення правосуддя з дня ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про його тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців. На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.

Статтею 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено, що продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності здійснюється в порядку, визначеному статтею 63 цього Закону для тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, на строк не більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, – до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.

Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя подається Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) не пізніше як за десять днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено.

Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, подане без дотримання визначених законом вимог, повертається Вищою радою правосуддя Генеральному прокурору або його заступнику без розгляду.

Клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності підлягає задоволенню, якщо:

1) обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати;

2) сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення.

У разі ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності суддя відстороняється від посади з дня ухвалення Вищою радою правосуддя такого рішення на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, – до набрання законної сили рішенням суду за результатами закінчення судового провадження.

Повторне звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або із клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді в межах одного кримінального провадження не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом.

Тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності припиняється у разі закриття кримінального провадження стосовно судді або набрання законної сили вироком суду без ухвалення Вищою радою правосуддя окремого рішення про припинення тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя.

Порядок прийняття Вищою радою правосуддя рішень про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення регулюється главою 19 (зокрема, пунктами 19.3–19.27) Регламенту Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17, зі змінами (далі – Регламент), яка містить основні процедурні моменти щодо розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення, а саме:

клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення подається до Вищої ради правосуддя Генеральним прокурором або його заступником, а стосовно судді Вищого антикорупційного суду – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора);

клопотання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається стосовно

судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним), на будь-якій стадії кримінального провадження, повинно бути вмотивованим та відповідати вимогам частини другої статті 155 КПК України. До клопотання додаються копії матеріалів, якими обґрунтовуються доводи клопотання, та документи, що підтверджують надання судді копій клопотання і матеріалів, які обґрунтовують клопотання (пункти 19.3, 19.4 Регламенту);

клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя подається не пізніше як за десять днів до закінчення строку, на який суддю було відсторонено, і повинне містити обґрунтування того, що обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати, та сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення (пункт 19.20 Регламенту);

повідомлення про дату, час і місце розгляду відповідного клопотання надсилається судді, стосовно якого подано клопотання, Генеральному прокурору або його заступнику, до суду, в якому суддя обіймає посаду, не пізніше ніж за три дні до засідання Ради та невідкладно розміщується на офіційному веб-сайті Ради. Неявка на засідання Ради судді, його представника, Генерального прокурора або його заступника чи уповноваженого одним із них прокурора, які були належним чином повідомлені про дату, час і місце засідання, не перешкоджає розгляду клопотання (пункти 19.8, 19.9 Регламенту);

засідання Ради з питання про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя відбувається відкрито, якщо Радою не прийнято рішення про проведення закритого засідання. Розгляд клопотання починається з короткого викладу доповідачем наведеного у клопотанні обґрунтування такого тимчасового відсторонення (пункт 19.10 Регламенту);

клопотання, подане без дотримання визначених законом вимог, повертається Радою Генеральному прокурору або його заступнику без розгляду в порядку, визначеному пунктом 18.5 Регламенту (пункти 19.5, 19.21 Регламенту);

за результатами розгляду клопотання Рада ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або про відмову в задоволенні такого клопотання. У рішенні Ради про тимчасове відсторонення зазначається строк відсторонення. Суддя відстороняється від здійснення правосуддя з дня ухвалення Радою рішення про його тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше ніж два місяці. На стадії судового провадження строк відсторонення встановлюється до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження (пункти 19.13, 19.14 Регламенту);

клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності підлягає задоволенню, якщо: а) обставини, які стали підставою

для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати; б) сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення. У разі ухвалення Радою рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності суддя відстороняється від здійснення правосуддя з дня ухвалення Радою такого рішення на строк, зазначений у рішенні (пункти 19.24, 19.25 Регламенту);

повторне звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності стосовно судді в межах одного кримінального провадження, якщо Радою вже прийнято рішення по суті цього питання, а також повторне звернення Генерального прокурора або його заступника із клопотанням про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності стосовно судді в межах одного кримінального провадження, не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Ради судом. У разі подання клопотання з порушенням зазначених вимог таке клопотання повертається без розгляду в порядку, визначеному пунктом 18.5 цього Регламенту (пункти 19.17, 19.27 Регламенту);

тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності припиняється у разі закриття кримінального провадження стосовно судді або набрання законної сили вироком суду без ухвалення Радою окремого рішення про припинення тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя (пункт 19.18 Регламенту).

Слід також звернути увагу, що при розгляді клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення необхідно також враховувати вимоги Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини, згідно з якими право знати та розуміти, в чому особа підозрюється (обвинувачується), є одним із складових елементів визначеного у статті 6 Конвенції права на справедливий суд.

Так, у пункті 3 статті 6 Конвенції вказано на необхідність особливо ретельно повідомляти «обвинувачення» зацікавленій особі. Обвинувальний акт відіграє вирішальну роль у кримінальному переслідуванні: починаючи від його пред'явлення особі, проти якої порушено кримінальну справу і яка є офіційно повідомленою про юридичну і фактичну базу сформульованих проти неї обвинувачень (рішення у справах «Камазінські проти Австрії», § 79; «Пеліс'є і Сассі проти Франції» [ВП] § 51).

Також стаття 6 Конвенції визнає за обвинуваченим право бути поінформованим не лише про «причину» обвинувачення, тобто про висунені

проти нього матеріальні факти, на яких ґрунтуються обвинувачення, а й про «характер» обвинувачення, тобто про юридичну кваліфікацію цих фактів (рішення у справах «Маточча проти Італії», § 59; «Пенєв проти Болгарії», §§ 33 і 42). Обов'язок повідомити обвинуваченого про зміст пред'явленого обвинувачення повністю покладається на сторону обвинувачення, і він не може бути дотриманий у пасивний спосіб, шляхом створення інформації без повідомлення про неї стороні захисту (рішення у справі «Маточча проти Італії», § 65).

Згідно із прецедентною практикою Європейського суду з прав людини термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (рішення у справах «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року, § 175; «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року, § 32).

Таким чином, основними нормативно-правовими актами, які регулюють порядок звернення до Вищої ради правосуддя з клопотаннями про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та про продовження строку такого тимчасового відсторонення, їх відповідність вимогам, а також особливості розгляду, є Конституція України, КПК України, Закон України «Про Вищу раду правосуддя», Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, практика Європейського суду з прав людини.

II. Загальний огляд клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, які надходять до Вищої ради правосуддя

У період із 2016 по 2021 роки до Вищої ради правосуддя надійшло **129 клопотань** про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, а саме:

у 2016 році – 4 клопотання, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 4559 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2017 році – 35 клопотань, що становить 0,20 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($35 \div 16826 \times 100 \approx 0,20$ %);

у 2018 році – 38 клопотань, що становить 0,16 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($38 \div 22524 \times 100 \approx 0,16$ %);

у 2019 році – 22 клопотання, що становить 0,18 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($22 \div 12059 \times 100 \approx 0,18$ %);

у 2020 році – 18 клопотань, що становить 0,15 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($18 \div 11564 \times 100 \approx 0,15$ %);

у 2021 році – 12 клопотань, що становить 0,1 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($12 \div 10993 \times 100 \approx 0,1$ %).

У розрізі юрисдикції суду

Юрисдикція суду	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
місцевий загальний суд	0	28	30	17	11	6	92
окружний адміністративний суд	0	0	3	2	7	6	18
місцевий господарський суд	1	5	2	1	0	0	9
апеляційний загальний суд	0	0	3	2	0	0	5
апеляційний адміністративний суд	1	0	0	0	0	0	1

касаційний господарський суд	2	2	0	0	0	0	4
------------------------------	---	---	---	---	---	---	---

У розрізі регіону розташування суду

Назва	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
місто Київ	4	5	10	3	6	0	28
місто Севастополь	0	0	0	0	0	0	0
Автономна Республіка Крим	0	0	0	0	0	0	0
Вінницька область	0	0	2	0	0	2	4
Волинська область	0	2	4	2	0	0	8
Дніпропетровська область	0	4	3	2	0	1	10
Донецька область	0	3	4	2	0	3	12
Житомирська область	0	1	0	0	0	0	1
Закарпатська область	0	0	1	2	4	0	7
Запорізька область	0	0	0	0	0	0	0
Івано-Франківська область	0	0	1	0	0	0	1
Київська область	0	3	2	1	0	0	6
Кіровоградська область	0	1	0	0	0	0	1
Луганська область	0	3	3	0	0	0	6
Львівська область	0	0	0	3	0	0	3
Миколаївська область	0	1	0	0	0	0	1
Одеська область	0	3	0	2	0	2	7
Полтавська область	0	3	0	0	0	0	3
Рівненська область	0	0	0	0	3	0	3
Сумська область	0	2	0	2	1	0	5
Тернопільська область	0	0	0	0	0	0	0
Харківська область	0	3	1	0	3	2	9
Херсонська область	0	0	4	0	0	0	4
Хмельницька область	0	0	0	0	0	0	0
Черкаська область	0	1	3	3	1	0	8
Чернігівська область	0	0	0	0	0	2	2
Чернівецька область	0	0	0	0	0	0	0

У гендерному розрізі

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
--	----------	----------	----------	----------	----------	----------	--------

чоловіки	3	28	27	21	14	9	102
жінки	1	7	11	1	4	3	27

Отже, клопотання, які надійшли на розгляд до Вищої ради правосуддя, стосувалися суддів:

місцевих загальних судів, розташованих у східному (32 клопотання), південному (12 клопотань), північному (9 клопотань), західному (21 клопотання) та центральному (11 клопотань) регіонах країни;

місцевих загальних судів, розташованих у місті Києві (7 клопотань);

місцевих господарських судів, розташованих у місті Києві (5 клопотань), північному (3 клопотання), західному (1 клопотання) регіонах країни;

окружних адміністративних судів, розташованих у місті Києві (11 клопотань), східному (5 клопотань), північному (2 клопотання) регіонах країни;

апеляційного загального суду, розташованого в центральному регіоні країни (5 клопотань);

апеляційного адміністративного суду, розташованого у місті Києві (1 клопотання);

касаційного господарського суду (4 подання).

Серед вказаних суддів є як чоловіки, так і жінки. Проте переважна більшість клопотань стосувалася суддів – чоловіків.

У розрізі суб'єкта подання клопотань

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Генеральний прокурор	0	0	3	0	9	6	18
Виконувач обов'язків Генерального прокурора	0	1	0	0	1	1	3
Заступник Генерального прокурора	4	34	35	22	8	5	108

У розрізі кваліфікації та тяжкості кримінальних правопорушень:

2016 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
---	------------------	-----------

частина третя статті 368 Кримінального кодексу України (далі – КК України) (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	1
частина друга статті 376, частина друга статті 376¹ КК України (втручання в діяльність судових органів; незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя)	нетяжкий, тяжкий	2
частина перша стаття 364, частина друга статті 190, два злочини, передбачені частиною четвертою статті 368 КК України (зловживання владою або службовим становищем; шахрайство; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	нетяжкий, нетяжкий, особливо тяжкий	1

2017 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	17
частина четверта статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	4
частина четверта статті 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	1
частина перша статті 375 КК України¹⁰ (постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови)	нетяжкий	1

¹⁰Статтю 375 КК України визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 11 червня 2020 року № 7-р/2020.

<p>частина друга статті 15, частина третя статті 190 (закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення; шахрайство)</p>	<p>тяжкий</p>	<p>2</p>
<p>частина четверта статті 368, частина третя статті 369² КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)</p>	<p>особливо тяжкий, тяжкий</p>	<p>3</p>
<p>частини перша, друга статті 364, частини перша, друга статті 375 (зловживання владою або службовим становищем; постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови) (корупційне кримінальне правопорушення)</p>	<p>нетяжкі та тяжкі злочини</p>	<p>1</p>
<p>частина друга статті 376, частина друга статті 376¹ КК України (втручання в діяльність судових органів; незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя)</p>	<p>нетяжкий, тяжкий</p>	<p>2</p>
<p>частина четверта статті 27, частина третя статті 358, частина перша статті 375 КК України (види співучасників – підбурювач; підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів; постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови)</p>	<p>нетяжкі злочини</p>	<p>1</p>
<p>частина перша статті 364, частина друга статті 190, два злочини за частиною четвертою статті 368 КК України (зловживання владою або службовим становищем (корупційне кримінальне правопорушення); шахрайство; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (корупційне кримінальне правопорушення))</p>	<p>нетяжкі та тяжкі злочини</p>	<p>1</p>
<p>частина п'ята статті 27, частина третя статті 368 КК України (види співучасників – пособник; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення) за фактом вчинення кримінальних правопорушень, передбачених частиною першою</p>	<p>тяжкий особливо тяжкий, нетяжкий</p>	<p>2</p>

статті 111, частинами першою, другою статті 328 КК України (державна зрада; розголошення державної таємниці)	та тяжкий злочини	
---	-------------------	--

2018 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (корупційне кримінальне правопорушення))	тяжкий	27
частина четверта статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	2
частина друга статті 369² КК України (зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)	нетяжкий	4
частина третя статті 369² КК України (зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	3
частина друга статті 15, частина третя статті 190 (закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення; шахрайство)	тяжкий	1
частина перша статті 263, частина третя статті 368 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкі злочини	1

2019 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	9
частина четверта статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	1
частина друга статті 369² КК України (зловживання	нетяжкий	5

<i>впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)</i>		
частина четверта статті 358, частина друга статті 190 КК України (підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів; шахрайство)	нетяжкі злочини	2
стаття 351², частина друга статті 375 КК України (перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови)	нетяжкий, тяжкий	2
частина четверта статті 368, частина друга статті 15, частина четверта статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; закінчений замах на вчинення кримінального правопорушення) (корупційне кримінальне правопорушення)	особливо тяжкий	1
частина друга статті 375, частина друга статті 28, стаття 340 (постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; кримінальне правопорушення вчинено за попередньою змовою групою осіб; незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій)	тяжкий, нетяжкий	1
частина третя статті 27, стаття 351², частина третя стаття 27, частина друга статті 375, частина друга статті 376 КК України (види співучасників – організатор; перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови; втручання в діяльність судових органів)	нетяжкі та тяжкий злочини	1

2020 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
частина третя статті 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне	тяжкий	6

правопорушення)		
частина третя статті 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий	1
частина друга статті 369² КК України (зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)	нетяжкий	1
частина третя статті 368, частина друга статті 369² КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою; зловживання впливом) (корупційне кримінальне правопорушення)	тяжкий, нетяжкий	1
частина друга статті 369², частина третя статті 368 КК України (зловживання впливом; прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) (корупційне кримінальне правопорушення)	нетяжкий, тяжкий	2
частина друга статті 343, частина друга статті 387 КК України (втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця; розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування)	нетяжкі злочини	1
частина перша статті 255, частина перша статті 109 КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади)	особливо тяжкий, тяжкий	2
частина перша статті 255, частина перша статті 109, стаття 351² КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України)	особливо тяжкий, тяжкий, нетяжкий	1
частина перша статті 255, частина перша статті 109, частина п'ята статті 27, стаття 351² КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; види співучасників – пособник; перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя,	особливо тяжкий, тяжкий, нетяжкий	2

<i>Вищої кваліфікаційної комісії суддів України)</i>		
частина перша статті 255, частина третя статті 27, частина перша статті 109, частина друга статті 369², частина друга статті 344 КК України (створення, керівництво злочинною спільнотою або злочинною організацією, а також участь у ній; види співучасників – організатор; дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади; зловживання впливом; втручання у діяльність державного діяча)	особливо тяжкий, тяжкий та нетяжкі злочини	1

2021 рік

Норма закону про кримінальне правопорушення	Ступінь тяжкості	Кількість
частина друга статті 190 КК України (<i>шахрайство</i>)	нетяжкий	2
частина четверта статті 190 КК України (<i>шахрайство</i>)	особливо тяжкий	3
частина третя статті 368 КК України (<i>прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою</i>) (<i>корупційне кримінальне правопорушення</i>)	тяжкий	6
частина третя статті 369 КК України (<i>пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі</i>) (<i>корупційне кримінальне правопорушення</i>)	тяжкий	1

У розрізі видів заходів забезпечення кримінального провадження

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності	3	20	23	19	15	9	89
продовження строку такого тимчасового відсторонення	1	15	15	3	3	3	40

У розрізі стадії кримінального провадження

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
досудове розслідування	3	31	28	11	14	10	97
судовий розгляд	1	4	10	11	4	2	32

Отже, як зазначено вище, у період із 2016 по 2021 роки до Вищої ради правосуддя надійшло 129 клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення. Такі клопотання були подані стосовно 58 суддів.

Наведене свідчить про невеликий відсоток надходжень до Вищої ради правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення у 2016–2021 роках.

Здебільшого клопотання стосувались питання про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. У більшості випадків клопотання подавались на стадії досудового розслідування.

Суб'єктами внесення до Вищої ради правосуддя відповідних клопотань були особи, визначені частиною першою статті 63 та частиною другою статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Клопотання стосувались кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України; проти власності; проти громадської безпеки; у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; проти правосуддя.

Щодо тяжкості злочинів клопотання стосувалися нетяжких, тяжких та особливо тяжких злочинів. У 102 випадках клопотання стосувались тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя та продовження строку такого тимчасового відсторонення у зв'язку з притягненням суддів до кримінальної відповідальності за вчинення корупційних злочинів.

III. Загальний огляд рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення

У 2016–2021 роках за результатами розгляду вказаних клопотань Вищою радою правосуддя прийнято рішень:

щодо клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
про задоволення клопотання	1	8	10	8	6	4	37
про часткове задоволення клопотання	1	8	11	3	2	3	28
про відмову в задоволенні клопотання	0	3	0	4	3	0	10
про повернення клопотання без розгляду	1	1	2	4	4	2	14

щодо клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
про задоволення клопотання	0	10	8	2	1	2	23
про часткове задоволення клопотання	0	1	4	1	1	0	7
про відмову в задоволенні клопотання	0	0	1	0	0	0	1
про повернення клопотання без розгляду	1	4	2	0	1	1	9

2016 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	18 жовтня 2016 року	27 жовтня 2016 року	9
2	28 листопада 2016 року	8 грудня 2016 року	10
3	8 грудня 2016 року	12 січня 2017 року	35
4	23 грудня 2016 року	12 січня 2017 року	20

2017 рік

№з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	17 січня 2017 року	24 січня 2017 року	7
2	20 січня 2017 року	24 січня 2017 року	4
3	1 лютого 2017 року	7 лютого 2017 року	6
4	2 березня 2017 року (надійшло 2 клопотання)	9 березня 2017 року	7
5	7 березня 2017 року	12 березня 2017 року	5
6	24 березня 2017 року	30 березня 2017 року	6
7	6 квітня 2017 року	13 квітня 2017 року	7
8	13 квітня 2017 року	20 квітня 2017 року	7
9	14 квітня 2017 року	20 квітня 2017 року	6
10	18 квітня 2017 року	25 квітня 2017 року	7
11	18 травня 2017 року	23 травня 2017 року	5
12	9 червня 2017 року	13 червня 2017 року	4
13	22 червня 2017 року	27 червня 2017 року	5
14	26 червня 2017 року	3 липня 2017 року	7
15	11 липня 2017 року	18 липня 2017 року	7
16	10 серпня 2017 року	19 серпня 2017 року	9
17	11 серпня 2017 року	19 серпня 2017 року	8
18	21 серпня 2017 року	23 серпня 2017 року	2
19	15 вересня 2017 року	20 вересня 2017 року	5
20	20 вересня 2017 року (надійшло 2 подання)	29 вересня 2017 року	9
21	29 вересня 2017 року	3 жовтня 2017 року	4
22	3 жовтня 2017 року	10 жовтня 2017 року	7
23	9 жовтня 2017 року	17 жовтня 2017 року	8
24	13 жовтня 2017 року	17 жовтня 2017 року	4
25	20 жовтня 2017 року	26 жовтня 2017 року	6
26	9 листопада 2017 року	14 листопада 2017 року	5
27	14 листопада 2017 року	16 листопада 2017 року	2
28	16 листопада 2017 року	23 листопада 2017 року	7
29	17 листопада 2017 року (надійшло 2 подання)	23 листопада 2017 року	6
30	15 грудня 2017 року	16 грудня 2017 року	1

31	15 грудня 2017 року	19 грудня 2017 року	4
32	22 грудня 2017 року	28 грудня 2017 року	6

2018 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	9 лютого 2018 року	13 лютого 2018 року	4
2	3 березня 2018 року	6 березня 2018 року	3
3	14 березня 2018 року	20 березня 2018 року	6
4	19 квітня 2018 року	4 травня 2018 року	15
5	20 квітня 2018 року	26 квітня 2018 року	6
6	25 квітня 2018 року	2 травня 2018 року	7
7	27 квітня 2018 року	2 травня 2018 року	5
8	3 травня 2018 року	8 травня 2018 року	5
9	10 травня 2018 року	17 травня 2018 року	7
10	15 травня 2018 року	22 травня 2018 року	7
11	22 травня 2018 року	29 травня 2018 року	7
12	4 червня 2018 року	7 червня 2018 року	3
13	8 червня 2018 року (надійшло 2 клопотання)	14 червня 2018 року	6
14	15 червня 2018 року	20 червня 2018 року	5
15	18 червня 2018 року	20 червня 2018 року	2
16	21 червня 2018 року	25 червня 2018 року	4
17	2 липня 2018 року	10 липня 2018 року	8
18	18 липня 2018 року	24 липня 2018 року	6
19	19 липня 2018 року	24 липня 2018 року	5
20	2 серпня 2018 року	7 серпня 2018 року	5
21	6 серпня 2018 року	9 серпня 2018 року	3
22	8 серпня 2018 року	14 серпня 2018 року	6
23	27 серпня 2018 року (надійшло 2 клопотання)	30 серпня 2018 року	3
24	30 серпня 2018 року	4 вересня 2018 року	5
25	5 вересня 2018 року	11 вересня 2018 року	6
26	6 вересня 2018 року	11 вересня 2018 року	5
27	9 жовтня 2018 року	16 жовтня 2018 року	7
28	12 жовтня 2018 року	18 жовтня 2018 року	6
29	19 жовтня 2018 року	23 жовтня 2018 року	4
30	24 жовтня 2018 року	30 жовтня 2018 року	6
31	6 листопада 2018 року	13 листопада 2018 року	7
32	8 листопада 2018 року (надійшло 2 клопотання)	13 листопада 2018 року	5
33	16 листопада 2018 року	22 листопада 2018 року	6
34	21 листопада 2018 року	27 листопада 2018 року	6
35	19 грудня 2018 року	26 грудня 2018 року	7

2019 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	4 січня 2019 року	10 січня 2019 року	6
2	24 січня 2019 року	29 січня 2019 року	5
3	5 лютого 2019 року	12 лютого 2019 року	7
4	8 лютого 2019 року	12 лютого 2019 року	4
5	26 лютого 2019 року	5 березня 2019 року	7
6	14 березня 2019 року	21 березня 2019 року	7
7	26 березня 2019 року	2 квітня 2019 року	7
8	5 квітня 2019 року	11 квітня 2019 року	6
9	19 квітня 2019 року	23 квітня 2019 року	4
10	2 травня 2019 року	7 травня 2019 року	5
11	15 травня 2019 року	21 травня 2019 року	6
12	20 травня 2019 року	23 травня 2019 року	3
13	18 червня 2019 року	25 червня 2019 року	7
14	9 липня 2019 року	16 липня 2019 року	7
15	26 липня 2019 року	1 серпня 2019 року	6
16	30 липня 2019 року	6 серпня 2019 року	7
17	13 серпня 2019 року (надійшло 3 подання)	20 серпня 2019 року	7
18	7 листопада 2019 року	14 листопада 2019 року	7
19	14 листопада 2019 року	21 листопада 2019 року	7
20	20 листопада 2019 року	26 листопада 2019 року	6

2020 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	11 лютого 2020 року	18 лютого 2020 року	7
2	19 лютого 2020 року	25 лютого 2020 року	6
3	24 лютого 2020 року	27 лютого 2020 року	3
4	3 квітня 2020 року	7 квітня 2020 року	4
5	2 червня 2020 року	9 червня 2020 року	7
6	4 червня 2020 року	11 червня 2020 року	7
7	17 червня 2020 року	23 червня 2020 року	6
8	17 липня 2020 року	23 липня 2020 року	6
9	31 липня 2020 року	4 серпня 2020 року	4
10	7 серпня 2020 року	11 серпня 2020 року	4
11	25 серпня 2020 року (надійшло 6 клопотань)	1 вересня 2020 року	7
12	6 жовтня 2020 року	13 жовтня 2020 року	7
13	9 грудня 2020 року	14 грудня 2020 року	5

2021 рік

№ з/п	Надійшло	Розглянуто	Строки перебування на розгляді, дні
1	25 березня 2021 року	30 березня 2021 року	5
2	21 травня 2021 року	27 травня 2021 року	6
3	2 червня 2021 року	8 червня 2021 року	6
4	25 червня 2021 року	1 липня 2021 року	6
5	12 липня 2021 року	15 липня 2021 року	3
6	27 липня 2021 року	3 серпня 2021 року	7
7	29 липня 2021 року	5 серпня 2021 року	7
8	4 жовтня 2021 року	7 жовтня 2021 року	3
9	1 листопада 2021 року	4 листопада 2021 року	3
10	5 листопада 2021 року	16 листопада 2021 року	11
11	11 листопада 2021 року	16 листопада 2021 року	5
12	30 грудня 2021 року	31 грудня 2021 року	1

1. Розглядаючи клопотання про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, Вища рада правосуддя встановила, що у більшості випадків клопотання подані із дотриманням вимог, визначених Законом України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України, мотиви, наведені у клопотаннях, є обґрунтованими та підтверджуються наданими Вищій раді правосуддя матеріалами.

Так, із 89 клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, які надійшли до Вищої ради правосуддя за період 2016–2021 років, за результатами розгляду 37 клопотань прийнято рішення про їх задоволення, у 28 випадках ухвалено рішення про часткове задоволення клопотань, у 10 випадках відмовлено у задоволенні клопотань, 14 клопотань повернено без розгляду.

Щодо ухвалення рішень про задоволення та часткове задоволення клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

Приймаючи рішення про задоволення та часткове задоволення клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, Вища рада правосуддя враховувала існуючі ризики під час здійснення суддями правосуддя за викладених у клопотаннях обставин, співмірність між такими засадами, як незалежність і недоторканність суддів, і наслідками тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, а також що наявність кримінального провадження за підозрою або обвинуваченням судді у вчиненні кримінального правопорушення може поставити під сумнів безсторонність судді під час здійснення правосуддя та, з огляду на міжнародні принципи і стандарти поведінки судді та норми

національного законодавства, зашкодити авторитету судової влади і довірі суспільства до неї.

Крім того, частково задовольняючи клопотання, Вища рада правосуддя у кожному конкретному випадку враховувала обставини повідомлення судді про підозру у вчиненні злочину та строк досудового розслідування у кримінальному провадженні; керувалась вимогами пункту 2 частини першої статті 219 КПК України, відповідно до якого досудове розслідування повинно бути закінчено протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, а також частини одинадцятої статті 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», якою встановлено, що суддя відстороняється від здійснення правосуддя з дня ухвалення Вищою радою правосуддя рішення про його тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців.

Вища рада правосуддя, з-поміж іншого, вказувала, що системний та комплексний аналіз статей 132, 277 КПК України дає підстави стверджувати, що обґрунтованість підозри означає не лише наведення у тексті письмового повідомлення про підозру фактичних обставин та правової кваліфікації кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, а й відповідність таких формулювань фактичним даним, які отримані та зафіксовані у відповідному кримінальному провадженні, в якому повідомлена підозра, у спосіб та у порядку, що визначені КПК України.

Вища рада правосуддя наголошувала, що при вирішенні питання щодо існування обґрунтованої підозри в аспекті наявності підстав для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, зокрема тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності, оцінка доказів, на які посилається сторона обвинувачення, здійснюється виключно з точки зору вірогідності та достатності підстав для переконливого твердження щодо причетності особи до вчинення інкримінованих їй злочинів, а також того, чи є підозра достатньо обґрунтованою, щоб бути підставою для застосування до такої особи вказаного вище заходу забезпечення кримінального провадження (*рішення від 13 жовтня 2020 року № 2820/0/15-20*).

Розглядаючи клопотання про відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, Вища рада правосуддя звертала увагу на те, що питання відсторонення голови суду від адміністративної посади не належить до компетенції Вищої ради правосуддя (*рішення від 8 травня 2018 року № 1353/0/15-18*).

Вища рада правосуддя, здійснюючи розгляд відповідних клопотань, з урахуванням положень статті 126 Конституції України та статей 48, 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо гарантій незалежності та недоторканності суддів у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, у 65 випадках (з яких 37 клопотань задоволені повністю, 28 клопотань задоволені частково) не встановила обставин, які могли б

свідчити, що подані клопотання є формою незаконного впливу, тиску чи втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

Водночас під час розгляду клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про тимчасове відсторонення судді Шацького районного суду Волинської області Сушик Н.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та ухвалення рішення про його задоволення (рішення від 14 червня 2018 року № 1836/0/15-18) Вища рада правосуддя вирішила звернутись до Генерального прокурора України з вимогою з'ясувати обставини затримання судді Шацького районного суду Волинської області Сушик Н.В.

Генеральна прокуратура України листом від 27 червня 2018 року № 06-18638-18 (вх. № 5770/0/8-18 від 4 липня 2018 року) повідомила Вищу раду правосуддя, що Прокуратурою Волинської області здійснювалося досудове розслідування у кримінальному провадженні № 42017030000000479 від 18 листопада 2017 року за частиною третьою статті 368 КК України.

25 квітня 2018 року в період із 17:00 до 18:37 у кримінальному провадженні проведено невідкладний огляд належного Сушик Н.В. автомобіля марки INFINITI FX 35, у салоні якого виявлено та вилучено грошові кошти в сумі 10 тисяч доларів США.

Здобуті у кримінальному провадженні докази давали підстави вважати, що виявлені та вилучені грошові кошти є перетвореним предметом неправомірної вигоди, у зв'язку із чим того самого дня о 20:20 начальником слідчого відділу Прокуратури Волинської області затримано Сушик Н.В. за підозрою у вчиненні злочину, передбаченого частиною третьою статті 368 КК України.

Затримання Сушик Н.В. відбулось у зв'язку з наявністю випадків, передбачених пунктами 2, 3 частини першої статті 208 КПК України. Про затримання Сушик Н.В. повідомлено її чоловіка Сушика Н.В. та чергового регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Волинській області. Під час затримання підозрюваній роз'яснено її права, що підтверджується її підписом у протоколі затримання.

Після завершення проведення процесуальних дій прокурором групи прокурорів у кримінальному провадженні – прокурором відділу процесуального керівництва Прокуратури Волинської області надано доручення на конвоювання Сушик Н.В. до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, до приміщення якої її було доставлено 26 квітня 2018 року о 17:00.

З огляду на вказане пояснення Сушик Н.В. про перебування у приміщенні Спеціалізованої антикорупційної прокуратури 26 квітня 2018 року з 04:00 до 17:00 не відповідають фактичним обставинам кримінального провадження.

26 квітня 2018 року у зв'язку з визначенням підслідності кримінального провадження за детективами Національного антикорупційного бюро України у провадженні складено повідомлення про підозру Сушик Н.В. у вчиненні

кримінального правопорушення, передбаченого частиною третьою статті 368 КК України, яке того самого дня їй вручено разом із пам'яткою про процесуальні права та обов'язки підозрюваного і роз'яснено їх.

26 квітня 2018 року о 17:15 затриману Сушик Н.В. звільнено та проведено їй допит як підозрюваної.

Право Сушик Н.В. на захист під час здійснення огляду місця події та під час її затримання не було порушене. Вказані слідча та процесуальна дії проводились за участю захисника, якого обрала Сушик Н.В., – адвоката Мартіросяна А.Г.

Жодним чином права підозрюваної не були порушені і під час вручення їй повідомлення про підозру та під час її допиту як підозрюваної, оскільки участь захисника у цьому кримінальному провадженні не є обов'язковою, а Сушик Н.В. користуватись допомогою захисника не бажала, із клопотанням надати їй можливість поспілкуватися з ним не зверталася. Допит підозрюваної відбувався після її звільнення. Під час допиту стороною обвинувачення забезпечено додержання її прав, у тому числі права, передбаченого статтею 63 Конституції України, яким вона і скористалась. Клопотання Мартіросяна А.Г. про надання побачення із Сушик Н.В. до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не надходили.

Таким чином, як вказано у листі, об'єктивні обставини, які свідчили би про незаконне затримання Сушик Н.В., у кримінальному провадженні відсутні.

У листі Генеральної прокуратури України також зазначено, що Сушик Н.В. та її захисник зі скаргами на незаконне затримання та із вимогами перевірити обґрунтованість затримання до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури не зверталися.

Генеральна прокуратура України повідомила, що чинним КПК України на працівників поліції не покладено обов'язку конвоювати особу, затриману за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, у присутності захисника, однак з метою перевірки дотримання працівниками поліції вимог нормативно-правових актів під час конвоювання Сушик Н.В. 26 квітня 2018 року до Спеціалізованої антикорупційної прокуратури копію листа Вищої ради правосуддя направлено до Департаменту захисту економіки Національної поліції України.

Департамент захисту економіки Національної поліції України листом від 15 серпня 2018 року № 9585/39/02-2018 (вх. № 7380/0/8-18 від 28 серпня 2018 року) повідомив Вищу раду правосуддя, що відповідно до вимог пункту 2.5 розділу II Інструкції про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 12 березня 2013 року № 230, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 2 квітня 2013 року за № 541/12073, Департаментом у межах компетенції проведено службове розслідування, за результатами якого в діях окремих працівників Департаменту захисту економіки порушень службової дисципліни та вимог законодавства України не виявлено. Водночас Департамент захисту економіки Національної поліції України поінформував,

що копії матеріалів службового розслідування надіслані до Генеральної прокуратури України.

Крім того, під час розгляду клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про тимчасове відсторонення судді Подільського районного суду міста Києва Войтенко Т.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та ухвалення рішення про його задоволення (рішення від 6 серпня 2019 року № 2024/0/15-19) Вища рада правосуддя встановила обставини, які підривають авторитет правосуддя, а саме що посадові особи органу досудового розслідування не виконують обов'язкові на території України судові рішення – рішення слідчих суддів під час досудового розслідування у кримінальному провадженні № 4201700000001985, що вказує на грубе порушення Конституції і законів України та підриває авторитет правосуддя.

З огляду на наведене Вища рада правосуддя внесла Генеральному прокурору подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими допущено бездіяльність, що підриває авторитет правосуддя (рішення від 6 серпня 2019 року № 2025/0/15-19).

Генеральна прокуратура України листом від 23 серпня 2019 року № 06-18159-17 (вх. № 9513/0/8-19 від 29 серпня 2019 року) повідомила Вищу раду правосуддя, що вказане подання направлено до Управління внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ).

НАБУ листом від 9 вересня 2019 року № 02-179/30227 (вх. № 9949/0/8-19 від 13 вересня 2019 року) повідомило Вищу раду правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів реагування стосовно детективів НАБУ, які здійснювали досудове розслідування у кримінальному провадженні № 4201700000001985, з огляду на таке.

Досудове розслідування у кримінальному провадженні № 4201700000001985 завершено 12 жовтня 2018 року. Ухвали слідчих суддів, про які йдеться у поданні Вищої ради правосуддя, постановлені після завершення досудового розслідування, а саме 17, 23 жовтня та 21 грудня 2018 року, тобто не могли бути виконані з об'єктивних причин, оскільки детективи НАБУ були позбавлені належних процесуальних можливостей проводити слідчі дії після 12 жовтня 2018 року.

Тобто невинесення повторних постанов за наслідками розгляду клопотань захисника і непроведення детективами НАБУ після завершення досудового розслідування допиту свідка, одночасних допитів підозрюваних, підозрюваних та свідків не може бути визнане порушенням вимог кримінального процесуального закону, невиконанням судових рішень, що підриває авторитет правосуддя.

Крім того, у рішенні від 14 листопада 2019 року № 2989/0/15-19 Вища рада правосуддя звертала увагу заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. на безпідставність та недопустимість на цьому етапі кримінального

провадження тверджень, що «Сараєв І.А., обіймаючи посаду судді Приморського районного суду міста Маріуполя Донецької області, як встановлено досудовим розслідуванням, порушив присягу судді та вчинив тяжкий корупційний злочин...».

Щодо ухвалення рішень про відмову у задоволенні клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

У задоволенні двох клопотань було відмовлено через непереконаливість доводів про ймовірність настання негативних наслідків у зв'язку з подальшим здійсненням правосуддя. Відсутні обґрунтовані докази, що суддя володіє широким колом знайомств серед адвокатів, працівників правоохоронних та судових органів, інших органів державної влади, зв'язки з якими він може використовувати для створення перешкод досудовому розслідуванню у кримінальному провадженні та може вчинити інші аналогічні правопорушення (рішення від 20 квітня 2017 року № 887/0/15-17, від 29 вересня 2017 року № 3040/0/15-17).

В одному випадку в задоволенні клопотання відмовлено, оскільки кримінальне провадження перебувало на стадії відкриття матеріалів досудового розслідування, а на цій стадії проведення слідчих дій є неможливим. Тобто у разі задоволення клопотання на цій стадії кримінального провадження відсторонення судді від здійснення правосуддя не відповідатиме меті, яка визначена законом для відсторонення судді від здійснення правосуддя як захід забезпечення кримінального провадження (рішення від 23 травня 2017 року № 1205/0/15-17).

В одному випадку в задоволенні клопотання відмовлено, оскільки до матеріалів клопотання долучено супровідний лист про спрямування обвинувального акта стосовно судді до суду, проте заступником Генерального прокурора заявлено клопотання про тимчасове, на два місяці, відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності, що можливо лише на стадії досудового розслідування. Отже, матеріали клопотання не містили посилання на обставини, які вказували б, що незастосування до судді такого виду забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від здійснення правосуддя, може перешкодити виконанню завдань кримінального провадження, а також посилань на те, що без застосування такого заходу буде неможливо отримати речі і документи, які можуть бути використані під час судового розгляду для встановлення обставин у кримінальному провадженні (рішення від 7 травня 2019 року № 1293/0/15-19).

В одному випадку в задоволенні клопотання відмовлено з огляду на те, що наявність в особи, яка звертається із клопотанням про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, сумніву в неупередженості судді під час здійснення правосуддя в інших справах, із чим, зокрема, заступник Генерального прокурора пов'язував численні заяви про відвід судді, не є предметом оцінювання Вищої ради правосуддя під час розгляду такого

клопотання у порядку, визначеному статтею 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», статтею 155¹ КПК України, та правовою підставою для застосування тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, оскільки оцінка таких обставин може бути надана судом апеляційної інстанції у порядку, визначеному КПК України, під час апеляційного перегляду рішень, ухвалених суддею у справах, про які вказує заступник Генерального прокурора у клопотанні, та в порядку дисциплінарного провадження стосовно судді (рішення від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20).

Крім того, у цьому випадку Вища рада правосуддя вирішила звернутись до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, які порушують гарантії незалежності судді.

Рішення в цій частині вмотивоване посиланням на встановлені обставини як щодо звернення заступника Генерального прокурора із зазначеним вище клопотанням, так і щодо вчинення прокурорами Офісу Генерального прокурора стосовно судді Синиці Л.П. дій, що можуть свідчити про цілеспрямоване намагання шляхом зловживання процесуальними правами усунути суддю від розгляду кримінального провадження № 12014250190000090, зокрема щодо внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про кримінальне правопорушення, вчинене Синицею Л.П., неодноразові відводи її як судді у кримінальному провадженні.

Офіс Генерального прокурора листом від 27 серпня 2020 року № 17/1-28184-20 (вх. № 8339/0/8-20 від 1 вересня 2020 року) повідомив Вищу раду правосуддя, що з метою перевірки обставин, зазначених у листі та рішенні Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20, а також щодо можливого неправомірного втручання працівників органів прокуратури у службову діяльність судді під час здійснення правосуддя наказом Генерального прокурора від 21 серпня 2020 року № 388 призначено службове розслідування.

Крім того, Офіс Генерального прокурора оскаржив рішення Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20 до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду як в частині відмови у задоволенні клопотання, так і в частині звернення до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, які порушують гарантії незалежності судді.

Огляд судових рішень, ухвалених за результатами оскарження вказаного рішення Вищої ради правосуддя, буде здійснено в наступному розділі.

У п'яти випадках, відмовляючи в задоволенні клопотань, Вища рада правосуддя враховувала, що, дотримуючись порядку, визначеного Законом України «Про Вищу раду правосуддя», Вища рада правосуддя як суб'єкт кримінальних процесуальних відносин має керуватися також положеннями КПК України, що визначають загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Одним із загальних правил застосування заходів забезпечення кримінального провадження є те, що їх застосування не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення (пункт 1 частини третьої статті 132 КПК України).

Таким чином, вирішуючи питання про застосування такого заходу забезпечення кримінального провадження, як тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя, Вища рада правосуддя перевіряє повідомлення про підозру в частині обґрунтованості підозри.

Саме такого висновку дійшла Велика Палата Верховного Суду у постанові від 8 листопада 2018 року, ухваленій у справі № 800/536/17.

Норми КПК України не містять визначення поняття «обґрунтованість підозри».

Втім, згідно із прецедентною практикою Європейського суду з прав людини термін «обґрунтована підозра» означає, що існують факти або інформація, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особа, про яку йдеться, могла вчинити правопорушення (рішення у справах «Нечипорук і Йонкало проти України» від 21 квітня 2011 року, § 175; «Фокс, Кемпбелл і Гартлі проти Сполученого Королівства» від 30 серпня 1990 року, § 32).

Суддя належить до категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження згідно зі статтею 480 КПК України. Однією зі складових такого особливого порядку кримінального провадження є підвищені гарантії незалежності судді, обумовлені його конституційно-правовим статусом саме у зв'язку зі здійсненням ним правосуддя.

Правова природа таких гарантій полягає в тому, що вони не можуть розглядатися як особисті привілеї судді, а навпаки, з огляду на їх публічно-правове значення служать способом захисту від необґрунтованого притягнення до кримінальної відповідальності, політичної репресії, примусового усунення від виконання своїх посадових професійних обов'язків.

У цих випадках, відмовляючи в задоволенні клопотань, Вища рада правосуддя, не вдаючись до оцінки наведених у клопотаннях доказів з точки зору їх належності, допустимості, достовірності, достатності та взаємозв'язку, вважала, що додані до клопотання матеріали кримінального провадження не містять конкретних фактів або інформації, які можуть переконати об'єктивного спостерігача в тому, що особи, про яких йдеться, могли вчинити інкриміновані їм кримінальні правопорушення.

Вища рада правосуддя також виходила з того, що клопотання не містили обґрунтувань та доказів на підтвердження, що саме такий захід необхідний для припинення кримінального правопорушення, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного чи обвинуваченого, який, перебуваючи на посаді, може знищити чи підробити речі і документи, які мають значення для досудового розслідування, незаконними засобами впливати на свідків та інших учасників кримінального провадження або протиправно перешкоджати

кримінальному провадженню іншим чином (рішення від 20 серпня 2019 року № 2212/0/15-19, № 2215/0/15-19, № 2217/0/15-19, від 1 вересня 2020 року № 2520/0/15-20, № 2521/0/15-20).

У рішенні від 1 вересня 2020 року № 2520/0/15-20 Вища рада правосуддя, з-поміж іншого, наголосила, що за змістом приписів статей 3, 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», статті 151¹ КПК України Вища рада правосуддя не наділена повноваженнями щодо відсторонення судді від посади заступника голови суду, оскільки він здійснює адміністративні повноваження, визначені головою суду, що не пов'язані зі здійсненням правосуддя, та його повноваження можуть бути припинені лише зборами суддів відповідного суду із числа суддів цього суду.

Щодо ухвалення рішень про повернення без розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

В одному випадку клопотання повернено без розгляду у зв'язку з його відкликанням до прийняття Радою рішення по суті клопотання (ухвала від 8 грудня 2016 року № 3035/0/15-16).

В одному випадку клопотання повернено без розгляду відповідно до частини шостої статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» та пункту 19.17 Регламенту, оскільки клопотання було подано повторно в межах одного кримінального провадження, Вищою радою правосуддя вже прийнято рішення по суті цього питання і це рішення Ради не скасовано судом (ухвала від 3 серпня 2021 року № 1742/0/15-21).

У 12 випадках клопотання повернені без розгляду на підставі частини третьої статті 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а саме у зв'язку з тим, що були подані без дотримання визначених законом вимог, зокрема не було надано доказів вручення суддям копій клопотання та матеріалів, що його обґрунтовують, уповноваженим на те прокурором, матеріали клопотання не містили доказів, які свідчили б про належне виконання органом досудового розслідування або прокурором вимог КПК України щодо вручення судді повідомлення про підозру, у зв'язку із чим суддя не набув статусу підозрюваного у кримінальному провадженні (ухвала від 25 квітня 2017 року № 960/0/15-17, ухвала від 20 березня 2018 року № 832/0/15-18, рішення від 30 серпня 2018 року № 2768/0/15-18, ухвала від 12 лютого 2019 року № 418/0/15-19, рішення від 21 березня 2019 року № 885/0/15-19, рішення від 21 травня 2019 року № 1365/0/15-19, ухвала від 26 листопада 2019 року № 3137/0/15-19, ухвали від 1 вересня 2020 року № 2517/0/15-20, № 2519/0/15-20, № 2522/0/15-20, № 2523/0/15-20, ухвала від 5 серпня 2021 року № 1785/0/15-21).

2. Розглядаючи клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, Вища рада правосуддя встановила, що у більшості випадків клопотання подані із дотриманням вимог, визначених

Законом України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України, мотиви, наведені у клопотаннях, є обґрунтованими та підтверджуються наданими Вищою радою правосуддя матеріалами.

Так, із 40 клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, які надійшли до Вищої ради правосуддя за період 2016–2021 років, за результатами розгляду 23 клопотань прийнято рішення про їх задоволення, у 7 випадках ухвалено рішення про часткове задоволення клопотань, в 1 випадку відмовлено у задоволенні клопотання, 9 клопотань повернені без розгляду.

Щодо ухвалення рішень про задоволення та часткове задоволення клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

Приймаючи рішення про задоволення та часткове задоволення клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, Вища рада правосуддя враховувала факт продовження строків досудових розслідувань, передачу обвинувальних актів до суду, ризику, що можуть настати у зв'язку з відновленням здійснення правосуддя конкретним суддею на відповідній стадії кримінального провадження, а також що обставини, які стали підставою для тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя, продовжують існувати, сторона обвинувачення не мала можливості забезпечити досягнення цілей, заради яких було застосовано тимчасове відсторонення від здійснення правосуддя, іншими способами протягом дії попереднього рішення. Крім того, Вища рада правосуддя враховувала вимоги статті 219 КПК України щодо дотримання строків досудового розслідування та їх продовження у визначеному законом порядку та статей 63, 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», відповідно до яких суддя відстороняється від посади з дня ухвалення Вищою радою правосуддя такого рішення на строк, зазначений у рішенні, який не може становити більше двох місяців, а в разі якщо обвинувальний акт передано до суду, – до набрання законної сили рішенням суду за результатами закінчення судового провадження.

Щодо ухвалення рішення про відмову у задоволенні клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

В одному випадку в задоволенні клопотання відмовлено на підставі частини шостої статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», оскільки клопотання було подано повторно в межах одного кримінального провадження, Вищою радою правосуддя вже прийнято рішення по суті цього питання і це рішення Ради не скасовано судом (рішення від 22 листопада 2018 року № 3568/0/15-18).

Щодо ухвалення рішень про повернення без розгляду клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності

В одному випадку клопотання залишено без розгляду через його невідповідність вимогам закону, а саме: клопотання вручено судді не уповноваженою на це особою; клопотання містить посилання на статті 62, 63 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», які регламентують питання тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя, а не продовження строку такого відсторонення, посилання на статтю 64 цього Закону у клопотанні відсутнє; Вищій раді правосуддя не надано постанову про продовження строку досудового розслідування у кримінальному провадженні (рішення від 20 червня 2018 року № 1943/0/15-18).

У двох випадках клопотання повернені без розгляду, оскільки були подані із пропуском строку, встановленого частиною другою статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (ухвала від 24 липня 2018 року № 2379/0/15-18, ухвала від 7 квітня 2020 року № 891/0/15-20).

У трьох випадках клопотання повернені без розгляду у зв'язку з їх відкликанням до прийняття Радою рішення по суті клопотання (ухвала від 27 жовтня 2016 року № 3020/0/15-16, ухвала від 17 жовтня 2017 року № 3295/0/15-17, ухвала від 15 липня 2021 року № 1584/0/15-21).

У трьох випадках клопотання повернені без розгляду у зв'язку з невідповідністю вимогам частини шостої статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а саме клопотання подані повторно в межах одного кримінального провадження, Вищою радою правосуддя вже прийнято рішення по суті цих питань і ці рішення Ради не скасовано судом (рішення від 13 квітня 2017 року № 810/0/15-17, рішення від 13 червня 2017 року № 1526/0/15-17, рішення від 23 листопада 2017 року № 3759/0/15-17).

Аналізуючи рішення, прийняті Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення, враховуючи, що Вища рада правосуддя розглядає такі клопотання не пізніше семи днів із дня їх надходження, слід зазначити, що практика розгляду вказаних клопотань свідчить про дотримання Вищою радою правосуддя встановлених законом строків для їх розгляду у більшості випадків (зі 129 клопотань, які надійшли до Вищої ради правосуддя протягом 2016–2021 років, із дотриманням строків розглянуто 117 клопотань, із порушенням строків – 12 клопотань).

Загальний огляд прийнятих рішень за результатами розгляду вказаних клопотань також свідчить про послідовність практики Вищої ради правосуддя.

IV. Аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення

За приписами статті 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, продовження строку такого відсторонення може бути оскаржене та скасоване виключно з таких підстав: 1) склад Вищої ради правосуддя, який ухвалив відповідне рішення, не мав повноважень його ухвалювати; 2) рішення не підписано будь-ким із складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні; 3) рішення не містить посилання на визначені законом підстави його ухвалення або мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків.

Оскарження рішення Вищої ради правосуддя не зупиняє його виконання.

Аналіз судової практики за результатами оскарження вказаних рішень Вищої ради правосуддя свідчить про таке.

	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Всього
Кількість рішень, прийнятих Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягнення до кримінальної відповідальності або продовження строку такого відсторонення	4	35	38	22	18	12	129
Кількість рішень, які оскаржувались	2	7	9	7	2	0	27
Кількість рішень, які не оскаржувались	2	28	29	15	16	12	102

Проведений аналіз свідчить про оскарження невеликого відсотка ($27 \div 129 \times 100 = 20,9\%$) рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної

відповідальності, продовження строку такого відсторонення, які надійшли до Вищої ради правосуддя у період 2016–2021 років.

Крім того, встановлено, що Верховний Суд висловив певні правові позиції за результатами перегляду вказаних рішень Вищої ради правосуддя.

1. Позиція щодо «повторності» подання клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або клопотання про продовження строку такого відсторонення стосовно судді в межах одного кримінального провадження

Частиною шостою статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» встановлено, що повторне звернення Генерального прокурора або його заступника з клопотанням про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або з клопотанням про продовження строку такого відсторонення стосовно судді в межах одного кримінального провадження не допускається, крім випадків скасування попереднього рішення Вищої ради правосуддя судом.

Системне тлумачення частини шостої статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» дозволяє дійти висновку про наявність певної мети встановлення цією нормою заборони, яка полягає в унеможливленні багаторазового звернення з клопотанням про відсторонення судді від посади за наявності однакових підстав та фактичних обставин застосування такого заходу забезпечення в кримінальному провадженні. Такий підхід законодавця спрямований на виключення ситуацій зловживання правом звернення із зазначеним клопотанням правоохоронними органами та забезпечення гарантій суддівської незалежності та недоторканності.

Загальний максимальний строк тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності з урахуванням можливості продовження такого строку на стадії досудового розслідування становить чотири місяці, протягом яких досудове слідство має бути завершеним. Ці законодавчі гарантії недоторканності та імунітету судді мають дисциплінувати й орієнтувати сторону обвинувачення на необхідність завершення досудового розслідування щодо відстороненого судді у строки, встановлені законом для відсторонення.

При цьому такий ліміт строку відсторонення судді від здійснення правосуддя не поширюється на застосування цього заходу на стадії судового провадження, для якого встановлено спеціальний строк – до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження.

Тобто застосування тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя на стадії досудового розслідування та судового провадження в межах одного кримінального провадження не можна вважати тотожними за юридичним змістом, підставами, значимістю, метою і тривалістю застосування.

Логіко-граматичне тлумачення поняття «повторний» можна здійснювати за двома окремими ознаками, а саме: 1) якісна ознака, яка полягає в тому, що звернення, що вже подавалось, подається знову. У цьому випадку очевидно, що звернення, яке подається повторно, повинне мати ті самі змістові складові, що й первинне звернення; 2) кількісна ознака, яка полягає в тому, що таке звернення подається вдруге. За такою ознакою достатньо встановити лише послідовність подання звернень.

Проте частина шоста статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» не виключає можливості звернення з новим клопотанням про відсторонення судді від посади в разі наявності відповідних потреб кримінального провадження і з метою досягнення дієвості цього провадження, яке за змістом відрізняється від попереднього звернення. Цією нормою закону обмежено можливість кількісного звернення з клопотанням про відсторонення судді від посади за наявності одних і тих самих підстав.

Отже, поняття «повторне звернення», яке застосовується в частині шостій статті 64 зазначеного Закону, використовується в розумінні подання звернення, що має ті самі змістові складові. Тобто цією нормою забороняється повторне звернення з клопотанням про відсторонення судді від посади за наявності однакових підстав та фактичних обставин застосування цього заходу забезпечення в кримінальному провадженні.

Така позиція викладена, зокрема, у постановою Великої Палати Верховного Суду від 18 жовтня 2018 року у справі № 9901/514/18, від 27 червня 2019 року у справі № 9901/776/18, від 5 вересня 2019 року у справі № 9901/958/18, від 21 січня 2020 року у справі № 9901/962/18, від 23 червня 2021 року у справі № 9901/85/20.

2. Позиція щодо «надання Вищою радою правосуддя оцінки повідомленню про підозру лише в частині окремого аспекту (обґрунтованості підозри)»

Дотримуючись порядку, визначеного Законом України «Про Вищу раду правосуддя» і Регламентом, Вища рада правосуддя як суб'єкт кримінальних процесуальних відносин має керуватися також положеннями КПК України, що визначають загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження і продовження строку їх дії.

Загальним правилом застосування заходів забезпечення кримінального провадження є те, що застосування їх не допускається, якщо слідчий, прокурор не доведе, що існує обґрунтована підозра щодо вчинення кримінального правопорушення (пункт 1 частини першої статті 132 КПК України).

Вища рада правосуддя, вирішуючи питання про застосування заходу забезпечення кримінального провадження, перевіряє повідомлення про підозру в частині обґрунтованості підозри.

Водночас повноваженнями щодо перевірки процесуального порядку вручення письмового повідомлення про підозру Вища рада правосуддя не

наділена ані кримінальним процесуальним законом, ані Законом України «Про Вищу раду правосуддя», ані іншими законами України.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що питання про законність і обґрунтованість вручення судді письмового повідомлення про підозру не Генеральним прокурором або його заступником, а іншим прокурором має вирішуватися в межах кримінального провадження і не належить до компетенції Вищої ради правосуддя.

Така позиція викладена, зокрема, у постановках Великої Палати Верховного Суду від 8 листопада 2018 року у справі № 800/536/17, від 27 червня 2019 року у справі № 9901/776/18, від 12 вересня 2019 року у справі № 9901/679/18, від 14 листопада 2019 року у справі № 9901/619/18, від 19 грудня 2019 року у справі № 9901/610/18, від 9 квітня 2020 року у справі № 9901/497/19.

Водночас у справах № 800/536/17, № 9901/679/18, № 9901/619/18, № 9901/610/18 викладено окрему думку щодо вказаної правової позиції, а саме: Вища рада правосуддя як суб'єкт кримінальних процесуальних відносин в частині ухвалення рішень про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності, а також про продовження тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя має обов'язково враховувати загальні обставини, передбачені частиною другою статті 157 КПК України для відсторонення будь-якої особи, зокрема правову підставу для відсторонення від посади, достатність доказів, які вказують на вчинення особою кримінального правопорушення, наслідки відсторонення від посади для інших осіб, а також інші обставини, враховуючи особливості, що стосуються статусу судді.

Правовою підставою для відсторонення від посади є комплекс обставин, а саме: наявність передбаченої законом можливості відсторонення від посади у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, наявність у особи, стосовно якої застосовується відсторонення від посади, статусу підозрюваного чи обвинуваченого, а також звернення уповноваженої особи з клопотанням, яке відповідає вимогам статті 155 КПК України.

Відповідно до частини п'ятої статті 155¹ КПК України клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності подається до Вищої ради правосуддя стосовно судді, який є підозрюваним, обвинувачуваним (підсудним). Тому перевірка процесуального статусу судді як підозрюваного при розгляді клопотання про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя є першочерговим та необхідним обов'язком Вищої ради правосуддя як суб'єкта кримінальних процесуальних відносин.

Надання ж оцінки повідомленню про підозру лише в частині окремого аспекту (обґрунтованості підозри) призводить до порушення вимоги щодо обґрунтованості прийнятого суб'єктом владних повноважень рішення, оскільки відповідно до вимог пункту 3 частини третьої статті 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) обґрунтованим є

рішення, прийняте з урахуванням усіх обставин, що мають значення для його прийняття.

3. Позиція щодо відсутності у Генеральної прокуратури України повноважень на звернення до суду з позовом про скасування рішення Вищої ради правосуддя про відмову у задоволенні клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до дисциплінарної відповідальності або продовження строку такого відсторонення, а отже, оскаржуване рішення Вищої ради правосуддя не може бути предметом розгляду адміністративного суду за зверненням Генеральної прокуратури України

Положеннями Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а саме статтею 65 визначено підстави, за яких може бути оскаржене рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя. При цьому зазначена норма Закону не передбачає можливості оскаржувати рішення Ради про відмову в такому відстороненні.

Позивач фактично оскаржує рішення Вищої ради правосуддя, яке не стосується його інтересів та не порушує прав Генеральної прокуратури України, а має безпосередній вплив лише на суддю, стосовно якого воно ухвалене, тобто є актом індивідуальної дії.

За приписами пункту 1 частини першої статті 19 КАС України юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження.

Індивідуальний акт – це акт (рішення) суб'єкта владних повноважень, виданий (прийняте) на виконання владних управлінських функцій або в порядку надання адміністративних послуг, який стосується прав або інтересів визначеної в акті особи або осіб та дія якого вичерпується його виконанням або має визначений строк (пункт 19 частини першої статті 4 КАС України).

Системний аналіз наведених норм дає підстави для висновку, що право на оскарження рішення (індивідуального акта) суб'єкта владних повноважень надано особі, щодо якої воно прийняте або яке безпосередньо стосується прав, свобод та інтересів цієї особи.

Конституційний Суд України, вирішуючи питання, порушені в конституційному зверненні й конституційному поданні щодо тлумачення частини другої статті 55 Основного Закону України, в Рішенні від 14 грудня 2011 року № 19-рп/2011 зазначив, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (частина друга статті 3 Конституції України). Для здійснення такої діяльності органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові і службові особи наділені публічною владою, тобто мають реальну можливість на підставі повноважень,

встановлених Конституцією і законами України, приймати рішення чи вчиняти певні дії. Особа, стосовно якої суб'єкт владних повноважень прийняв рішення, вчинив дію чи допустив бездіяльність, має право на захист.

Ані Законом України «Про Вищу раду правосуддя», ані Законом України «Про прокуратуру» не передбачено повноваження (право) Генерального прокурора або його заступника на оскарження рішення Ради про відмову в задоволенні клопотання про відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності.

З огляду на наведене, враховуючи, що Генеральна прокуратура України не наділена повноваженнями щодо звернення до суду з позовом про скасування рішень Вищої ради правосуддя про відмову в задоволенні клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або продовження строку такого відсторонення, відповідно й оскаржувані рішення Вищої ради правосуддя не можуть бути предметом розгляду адміністративного суду за зверненням Генеральної прокуратури України.

Така позиція викладена в ухвалях Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2019 року у справах № 9901/511/19, № 9901/513/19, від 13 грудня 2019 року у справі № 9901/512/19, а також у постанові Великої Палати Верховного Суду від 28 січня 2021 року у справі № 9901/286/20.

Ухвали Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2019 року у справах № 9901/511/19, № 9901/513/19, від 13 грудня 2019 року у справі № 9901/512/19 залишені без змін постановами Великої Палати Верховного Суду від 27 лютого 2020 року, 5 березня 2020 року, 12 березня 2020 року.

Водночас у зазначених справах викладено окрему думку щодо вказаної правової позиції з таким обґрунтуванням.

Кримінальний процесуальний закон визначив загальну і спеціальну процедури для обрання такого заходу забезпечення кримінального провадження, як відсторонення від посади, для загального суб'єкта і для спеціального суб'єкта – в цьому випадку судді.

У КПК України визначено також процедуру оскарження рішень, які прийняті слідчими суддями, в тому числі й щодо застосування чи незастосування заходів забезпечення кримінального провадження. Так, пунктами 11 та 11¹ частини першої статті 309 КПК України встановлено, що під час досудового розслідування можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про відсторонення від посади або відмову в ньому; продовження відсторонення від посади. З наведеного вбачається, що оскаржити відповідні ухвали може як особа, щодо якої обрано відсторонення від посади, так і сторона обвинувачення, тобто прокурор (наприклад, у випадку відмови у відстороненні).

Аналогічні суб'єкти оскарження мають мати право на оскарження рішень Вищої ради правосуддя щодо відсторонення, відмови у відстороненні або відмови у продовженні відсторонення судді.

Статтями 62–64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» детально регламентовано підстави та процедуру відсторонення, а також продовження відсторонення від посади судді. Статтею 65 цього Закону визначено процедуру оскарження рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя чи рішення про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності. Зокрема, у цій статті вказано, що рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, продовження строку такого відсторонення може бути оскаржене та скасоване виключно з підстав, перелічених у цій же статті.

Проте цією статтею не визначено коло суб'єктів права на оскарження відповідного рішення Вищої ради правосуддя. Таке коло суб'єктів не може бути обмежено і звужено лише до особи, щодо якої розглядалося питання про застосування відсторонення від посади. Право на оскарження відмови у відстороненні від посади зберігається і за стороною обвинувачення, тобто за Генеральною прокуратурою України.

Адже не можна виключати ситуацію, що рішення Вищої ради правосуддя про відсторонення від посади чи відмову в такому відстороненні не буде підписано будь-ким зі складу членів Вищої ради правосуддя, які брали участь у його ухваленні. А це безумовна підстава для скасування рішення Вищої ради правосуддя відповідно до пункту 2 частини першої статті 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Очевидно, що неналежно підписане рішення може бути оскаржене як суддею, щодо якого вирішувалося питання про відсторонення, так і стороною обвинувачення.

Цей факт додатково підтверджує висновок про можливість оскарження рішення Вищої ради правосуддя про відсторонення або про відмову у відстороненні судді від посади обома сторонами кримінального провадження, як це визначено в КПК України.

Крім того, необхідно зазначити, що рішенням Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 5 вересня 2018 року у справі № 9901/706/18 задоволено позов Новака А.В. Визнано протиправним і скасовано рішення Вищої ради правосуддя від 25 червня 2018 року № 2018/0/15-18 про часткове задоволення клопотання заступника Генерального прокурора України – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про продовження строку тимчасового відсторонення судді Голосіївського районного суду міста Києва Новака А.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності.

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 17 січня 2019 року апеляційні скарги Вищої ради правосуддя та заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. на рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 5 вересня 2018 року задоволено. Рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 5 вересня 2018 року скасовано, ухвалено нове – про відмову у задоволенні позову.

На обґрунтування свого рішення Велика Палата Верховного Суду зазначила, що, вирішуючи спір, суд першої інстанції залишив поза увагою відсутність обов'язкових (формальних) підстав для скасування рішення Вищої ради правосуддя про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, встановлених пунктом 3 частини першої статті 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», оскільки рішення містить посилання на визначені законом підстави його ухвалення та мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків.

За правовою позицією Великої Палати Верховного Суду, висновок Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду, що не продовження строку досудового розслідування у кримінальному провадженні № 4201800000000500 позбавляло заступника Генерального прокурора Холодницького Н.І. права звертатися до Вищої ради правосуддя з клопотанням про продовження строку тимчасового відсторонення судді Новака А.В. від здійснення правосуддя, є помилковим, оскільки ні КПК України, ні Закон України «Про Вищу раду правосуддя» не пов'язують це право прокурора з кінцевим моментом закінчення строків досудового розслідування.

Разом із тим Велика Палата Верховного Суду зазначила, що, приймаючи оскаржуване рішення, Вища рада правосуддя врахувала ризики здійснення правосуддя суддею Новаком А.В. за викладених у клопотанні заступника Генерального прокурора Холодницького Н.І. обставин, співмірність між такою засадою, як незалежність та недоторканність суддів, і наслідками тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням його до кримінальної відповідальності.

У цій справі викладено окрему думку, відповідно до якої Велика Палата Верховного Суду повинна була залишити апеляційні скарги без задоволення, а рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 5 вересня 2018 року – без змін, яка мотивована таким.

Уперше з клопотанням про продовження строку тимчасового відсторонення судді Новака А.В. заступник Генерального прокурора Холодницький Н.І. звернувся 15 червня 2018 року, просив продовжити такий термін ще на два місяці (до 24 серпня 2018 року). При цьому строк досудового розслідування у кримінальному провадженні № 4201800000000500 стосовно позивача завершувався 24 червня 2018 року, а постанова про продовження

цього строку на момент звернення із зазначеним клопотанням винесена не була (така постанова прийнята лише 18 червня 2018 року).

Тобто на дату першого звернення з клопотанням про продовження строку тимчасового відсторонення судді від здійснення правосуддя (15 червня 2018 року) строк досудового розслідування у зазначеному кримінальному провадженні не був продовжений, і заступник Генерального прокурора Холодницький Н.І. не мав законних підстав для звернення із цим клопотанням, у зв'язку із чим таке клопотання було залишено Вищою радою правосуддя без розгляду.

21 червня 2018 року заступник Генерального прокурора Холодницький Н.І. вдруге звернувся до Вищої ради правосуддя з аналогічним клопотанням, надавши постанову від 18 червня 2018 року про продовження строку досудового розслідування у кримінальному провадженні № 42018000000000500 до 24 серпня 2018 року. Проте клопотання було подано з порушенням вимог статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» (за три дні до закінчення строку досудового розслідування замість необхідних законодавчо встановлених десяти днів).

У свою чергу, спірне рішення Вища рада правосуддя прийняла 25 червня 2018 року, тобто наступного дня після завершення строку тимчасового відсторонення судді Новака А.В. від здійснення правосуддя, що є істотним порушенням процедури його прийняття, визначеної Законом України «Про Вищу раду правосуддя» та Регламентом Вищої ради правосуддя, тому це рішення не може вважатися правомірним.

Крім того, судді, які виклали окрему думку, звертали увагу, що оскаржуване рішення Вищої ради правосуддя від 25 червня 2018 року № 2018/0/15-18 по суті є новим (іншим) рішенням і, враховуючи, що попереднє рішення Вищої ради правосуддя від 2 травня 2018 року № 122/0/15-18 про відсторонення судді Новака А.В. від здійснення правосуддя не скасовано, повторне звернення з клопотанням про таке відсторонення в межах одного кримінального провадження (№ 42018000000000500) не допускається, як і прийняття рішення про задоволення цього клопотання.

Судді вважали, що Вища рада правосуддя, приймаючи спірне рішення, діяла не в межах повноважень та не у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, тому наявні підстави для його скасування.

Судді також не погодилися з висновками Великої Палати Верховного Суду, що рішення Вищої ради правосуддя про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності може бути оскаржено та скасовано з виключних підстав, передбачених частиною першою статті 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», а повноваження Вищої ради правосуддя при прийнятті такого рішення є дискреційними повноваженнями.

У справі № 9901/286/20 Офіс Генерального прокурора оскаржував рішення Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20 «Про

відмову у задоволенні клопотання заступника Генерального прокурора Мамедова Г.А. про тимчасове відсторонення судді Городищенського районного суду Черкаської області Синиці Л.П. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності», відповідно до якого Вища рада правосуддя також звернулась до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, які порушують гарантії незалежності судді.

Ухвалою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14 вересня 2020 року відмовлено у відкритті провадження у справі **в частині відмови** у задоволенні клопотання заступника Генерального прокурора Мамедова Г.А. про тимчасове відсторонення судді Городищенського районного суду Черкаської області Синиці Л.П. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності з наведених вище підстав та відповідно до пункту 1 частини першої статті 170 КАС України.

Позов Офісу Генерального прокурора про визнання протиправним і скасування рішення Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20 **в частині** звернення до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності судді, суд залишив без руху через недодержання позивачем вимог, установлених пунктами 5, 6 частини п'ятої статті 160 КАС України.

Не погодившись із таким рішенням суду першої інстанції, Офіс Генерального прокурора подав до Великої Палати Верховного Суду апеляційну скаргу, в якій просив скасувати ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14 вересня 2020 року в частині відмови у відкритті провадження у справі, а справу в цій частині направити для продовження розгляду до суду першої інстанції.

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 28 січня 2021 року апеляційну скаргу Офісу Генерального прокурора залишено без задоволення, а ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14 вересня 2020 року – без змін.

Ухвалою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 29 вересня 2020 року відкрито провадження у справі за позовом Офісу Генерального прокурора до Вищої ради правосуддя про визнання протиправним і скасування рішення в частині звернення до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності судді.

Ухвалою Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 13 квітня 2021 року задоволено заяву Вищої ради правосуддя про закриття провадження у справі № 9901/286/20 та закрито провадження в цій справі на підставі пункту 1 частини першої статті 238 КАС України, оскільки її не належить розглядати за правилами адміністративного судочинства.

Постановою Великої Палати Верховного Суду від 30 червня 2021 року апеляційну скаргу Офісу Генерального прокурора залишено без задоволення, а ухвалу Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 13 квітня 2021 року – без змін.

Велика Палата Верховного Суду погодилася з висновком суду першої інстанції, що відповідно до норм КАС України прокурор як посадова особа державного правоохоронного органу з метою реалізації встановлених для цього органу конституційних функцій вправі звертатися до адміністративного суду з позовною заявою про захист інтересів держави, а не на загальних підставах, право на звернення за судовим захистом за якими гарантовано кожному згідно із частиною другою статті 55 Конституції України, і тільки тоді, коли для цього існують визначені законом підстави.

Як установив суд першої інстанції, Офіс Генерального прокурора, посилаючись у позовній заяві, зокрема, на статтю 131¹ Конституції України та статтю 23 Закону України «Про прокуратуру», не наводить обґрунтування, на захист яких саме інтересів держави пред'явлено позов. Позивач не зазначає і суб'єкта, якому за законом надано право на звернення до суду із цим позовом, однак який не здійснює своїх функцій чи здійснює їх неналежним чином. Згідно з доводами позовної заяви Офісу Генерального прокурора рішення Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20 в оскаржуваній частині порушує принцип правової визначеності у правовідносинах стосовно доцільності відсторонення судді від здійснення правосуддя, внаслідок чого суддя, підозрюваний у вчиненні злочинів проти правосуддя, має можливість продовжувати здійснювати правосуддя. Позивач доводить, що зазначене рішення породжує певні юридичні наслідки для Офісу Генерального прокурора, а саме виникнення обов'язку щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинені дії, що порушують гарантії незалежності судді.

З огляду на наведене суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що ці доводи свідчать, що підстави звернення Офісу Генерального прокурора з адміністративним позовом знаходяться в площині суб'єктивних прав та інтересів позивача, а не в площині здійснення прокурором представництва в суді законних інтересів держави. Однак такі підстави не визначені на законодавчому рівні як такі, що надають прокурору право на звернення до суду з відповідним позовом.

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 131 Конституції України в Україні діє Вища рада правосуддя, яка, з-поміж іншого, вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів.

Згідно з пунктом 9 частини першої статті 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя вживає заходів щодо забезпечення авторитету правосуддя та незалежності суддів.

Пунктом 2 частини першої статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» визначено, що Вища рада правосуддя з метою забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя вносить до відповідних органів

чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя.

Вища рада правосуддя вживає заходів, що визначені у частині першій цієї статті, з власної ініціативи, за зверненням судді, судів, органів та установ системи правосуддя (частина друга статті 73 Закону України «Про Вищу раду правосуддя»).

Можливості оскарження до суду рішення Вищої ради правосуддя про внесення до відповідних органів чи посадових осіб подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії або допущено бездіяльність, що порушує гарантії незалежності суддів або підриває авторитет правосуддя, положеннями Закону України «Про Вищу раду правосуддя» не передбачено.

При цьому Велика Палата Верховного Суду вважала правильним висновок суду першої інстанції, що, ухвалюючи рішення в оскаржуваній Офісом Генерального прокурора частині, Вища рада правосуддя не втрутилася в компетенцію прокуратури.

Ураховуючи викладене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що оскільки Офіс Генерального прокурора не наділений повноваженнями на звернення до суду з позовом про скасування рішення Вищої ради правосуддя про звернення до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності судді, рішення в оскаржуваній частині не може бути предметом розгляду адміністративного суду за зверненням Офісу Генерального прокурора.

Крім того, необхідно звернути увагу на судові рішення у справі № П/800/127/17.

Постановою Вищого адміністративного суду України (далі – ВАСУ) від 25 травня 2017 року у справі № П/800/127/17 відмовлено в задоволенні адміністративного позову Пригунової А.Б. до Вищої ради правосуддя, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача, – Генеральна прокуратура України, про визнання незаконним та скасування рішення Вищої ради правосуддя від 9 березня 2017 року № 471/0/15-17 «Про задоволення клопотання заступника Генерального прокурора Столярчука Ю.В. про тимчасове відсторонення судді господарського суду міста Києва Пригунової А.Б. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності». ВАСУ дійшов висновку про відсутність визначених пунктом 3 частини першої статті 65 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» підстав для скасування рішення Вищої ради правосуддя, оскільки воно містить як посилання на визначені законом підстави його ухвалення, так і мотиви, з яких Вища рада правосуддя дійшла відповідних висновків.

Постановою Верховного Суду України від 1 серпня 2017 року відмовлено в задоволенні заяви Пригунової А.Б. про перегляд постанови ВАСУ від 25 травня 2017 року з підстави, передбаченої пунктом 4 частини першої статті 237 КАС України (у редакції, чинній на час звернення до суду із заявою).

Ухвалою Великої Палати Верховного Суду від 2 квітня 2019 року закрито провадження за виключними обставинами за заявою Пригунової А.Б. про перегляд за виключними обставинами постанови Верховного Суду України від 1 серпня 2017 року в адміністративній справі за її позовом до Вищої ради правосуддя, третя особа – Генеральна прокуратура України, про визнання незаконним і скасування рішення.

У вказаній ухвалі Великої Палати Верховного Суду зазначено, що підставою для перегляду судових рішень за виключними обставинами Верховним Судом може бути встановлення Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), які були спричинені / встановлені під час вирішення адміністративної справи № П/800/127/17, про перегляд рішення в якій порушується питання.

Проте рішення ЄСПЛ у справі «Вега та інші проти України» від 6 грудня 2018 року не є рішенням міжнародної судової установи, яким встановлено порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні судом адміністративної справи № П/800/127/17.

З матеріалів справи, рішення ЄСПЛ у справі «Вега та інші проти України» та додатка до нього вбачається, що 30 січня 2018 року Пригунова А.Б. подала до ЄСПЛ заяву № 7309/18, у якій скаржилася, зокрема, на надмірну тривалість кримінального провадження та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту, тобто питання щодо порушення її прав при розгляді адміністративної справи за її позовом до Вищої ради правосуддя, третя особа – Генеральна прокуратура України, про визнання незаконним і скасування рішення нею не порушувалося.

6 грудня 2018 року ЄСПЛ ухвалив рішення у справі «Вега та інші проти України» (заява № 51414/07 та 5 інших заяв), у якому констатував порушення Україною пункту 1 статті 6 та статті 13 Конвенції з огляду на надмірну тривалість кримінальних проваджень та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту та визнав прийнятними скарги, у тому числі і скаргу Пригунової А.Б. (№ 7309/18 від 30 січня 2018 року).

У мотивувальній частині рішення ЄСПЛ зазначив, що розумність тривалості судового розгляду повинна оцінюватися у світлі обставин справи та з урахуванням таких критеріїв: складність справи, поведінка заявників та відповідних органів влади, а також важливість предмета спору для заявників (рішення у справах «Пелісьє та Сассі проти Франції», заява № 25444/94, пункт 67, ЄСПЛ 1999-II та «Фрідлендер проти Франції», заява № 30979/96, пункт 43, ЄСПЛ 2000-VII). У справі «Меріт проти України» (№ 66561 від

30 березня 2004 року) Суд уже встановлював порушення щодо питань, аналогічних тим, що розглядаються в цій справі (пункти 7 і 8 рішення ЄСПЛ).

Крім того, ЄСПЛ вказав, що, розглянувши всі наявні матеріали, не вбачає жодних фактів або аргументів, здатних переконати його дійти іншого висновку щодо прийнятності та суті цих скарг. З огляду на свою практику із цього питання ЄСПЛ констатував, що у цій справі тривалість кримінальних проваджень була надмірною і не відповідала вимозі «розумного строку», а також що заявники не мали ефективного засобу юридичного захисту щодо цих скарг (пункти 9 і 10 рішення ЄСПЛ).

Із цих підстав ЄСПЛ оголосив прийнятними скарги, у тому числі скаргу Пригунової А.Б., щодо надмірної тривалості кримінальних проваджень та відсутності в національному законодавстві ефективного засобу юридичного захисту. Постановив, що ці скарги свідчать про порушення Україною пункту 1 статті 6 і статті 13 Конвенції та зобов'язав державу-відповідача сплатити заявникам суми, зазначені в додатку до рішення (пункти 2–4 резолютивної частини рішення ЄСПЛ).

Як убачається з додатка до рішення ЄСПЛ, Пригуновій А.Б. (заява № 7309/18) присуджено 1200 євро як відшкодування моральної та матеріальної шкоди, судових та інших витрат.

У заяві про перегляд постанови Верховного Суду України від 1 серпня 2017 року за виключними обставинами Пригунова А.Б. просила її скасувати з тих підстав, що зазначеним рішенням ЄСПЛ встановлена надмірна тривалість кримінального провадження, порушеного стосовно неї, а чинне рішення Вищої ради правосуддя від 9 березня 2017 року про тимчасове відсторонення її від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності до набрання законної сили вироком суду або закриття кримінального провадження впливає на можливість заявниці розвивати відносини із зовнішнім світом у професійному середовищі, заважає її приватному життю і негативно відображається на матеріальному становищі, що, на думку заявниці, свідчить про порушення Україною статті 8 Конвенції та відображено в іншому рішенні ЄСПЛ від 24 жовтня 2012 року у справі «Affaire D.M.T. et D.K.I. c. Bulgarie».

Отже, виходячи зі змісту заяви, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що Пригунова А.Б. фактично не погоджується із постановою Верховного Суду України від 1 серпня 2017 року, прийнятою за наслідками розгляду її позовної заяви про оскарження рішення Вищої ради правосуддя.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду встановила, що судові рішення в адміністративній справі № П/800/127/17 не було предметом розгляду в ЄСПЛ, що, у свою чергу, виключає встановлення ЄСПЛ порушення Україною міжнародних зобов'язань під час вирішення національними судами цієї адміністративної справи, а тому відсутні підстави для перегляду Великою Палатою Верховного Суду постанови Верховного Суду України від 1 серпня 2017 року в цій справі за виключними обставинами.

Висновки

Метою проведеного узагальнення стало висвітлення діяльності Вищої ради правосуддя під час реалізації її повноважень щодо розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення. В узагальненні розкрито правові засади розгляду Вищою радою правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, здійснено загальний огляд практики розгляду Вищою радою правосуддя таких клопотань, проаналізовано рішення, прийняті за результатами їх розгляду, виконано аналіз судової практики за результатами оскарження рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення.

У період із 2016 по 2021 роки до Вищої ради правосуддя надійшло 129 клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, а саме:

у 2016 році – 4 клопотання, що становить 0,08 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($4 \div 4559 \times 100 \approx 0,08$ %);

у 2017 році – 35 клопотань, що становить 0,20 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($35 \div 16826 \times 100 \approx 0,20$ %);

у 2018 році – 38 клопотань, що становить 0,16 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($38 \div 22524 \times 100 \approx 0,16$ %);

у 2019 році – 22 клопотання, що становить 0,18 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($22 \div 12059 \times 100 \approx 0,18$ %);

у 2020 році – 18 клопотань, що становить 0,15 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($18 \div 11564 \times 100 \approx 0,15$ %);

у 2021 році – 12 клопотань, що становить 0,1 % від загальної кількості матеріалів, що надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя у цьому році ($12 \div 10993 \times 100 \approx 0,1$ %).

Клопотання, які надійшли на розгляд Вищої ради правосуддя, стосувалися суддів:

місцевих загальних судів, розташованих у східному (32 клопотання), південному (12 клопотань), північному (9 клопотань), західному (21 клопотання) та центральному (11 клопотань) регіонах країни;

місцевих загальних судів, розташованих у місті Києві (7 клопотань);
місцевих господарських судів, розташованих в місті Києві (5 клопотань),
північному (3 клопотання), західному (1 клопотання) регіонах країни;

окружних адміністративних судів, розташованих у місті Києві
(11 клопотань), східному (5 клопотань), північному (2 клопотання) регіонах
країни;

апеляційного загального суду, розташованого в центральному регіоні
країни (5 клопотань);

апеляційного адміністративного суду, розташованого у місті Києві
(1 клопотання);

касаційного господарського суду (4 подання).

У співвідношенні із загальною кількістю подань, які надійшли до Вищої
ради правосуддя за вказаний період, більшість з них, а саме 71,3 %
($92 \div 129 \times 100 = 71,3 \%$), стосувалася суддів місцевих загальних судів.

Серед вказаних суддів є як чоловіки, так і жінки. Проте переважна
більшість клопотань стосувалась суддів – чоловіків.

Упродовж 2016–2021 років до Вищої ради правосуддя надійшло
129 клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у
зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження
строків такого тимчасового відсторонення, які були подані щодо тимчасового
відсторонення від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до
кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового
відсторонення стосовно 58 суддів.

Наведене свідчить про невеликий відсоток надходжень до Вищої ради
правосуддя клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення
правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та
продовження строку такого тимчасового відсторонення у 2016–2021 роках. У
більшості випадків клопотання щодо тимчасового відсторонення суддів від
здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної
відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення
подавались на стадії досудового розслідування.

Суб'єктами внесення до Вищої ради правосуддя відповідних клопотань
були особи, визначені частиною першою статті 63 та частиною другою
статті 64 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Клопотання стосувались кримінальних правопорушень проти основ
національної безпеки України; проти власності; проти громадської безпеки; у
сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів,
забезпечення призову та мобілізації; проти авторитету органів державної влади,
органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян; у сфері службової
діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг;
проти правосуддя.

Щодо тяжкості злочинів клопотання стосувалися нетяжких, тяжких та
особливо тяжких злочинів. У 102 випадках клопотання стосувалися
тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя та продовження

строку такого тимчасового відсторонення у зв'язку з притягненням суддів до кримінальної відповідальності за вчинення корупційних злочинів.

Розглядаючи клопотання про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення, Вища рада правосуддя встановила, що у більшості випадків клопотання подані із дотриманням вимог, визначених Законом України «Про Вищу раду правосуддя» та КПК України, мотиви, наведені у клопотаннях, є обґрунтованими та підтверджуються наданими Вищій раді правосуддя матеріалами.

Так, із 89 клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, які надійшли до Вищої ради правосуддя за період 2016–2021 років, за результатами розгляду 37 клопотань прийнято рішення про їх задоволення, у 28 випадках ухвалено рішення про часткове задоволення клопотань, у 10 випадках відмовлено у задоволенні клопотань, 14 клопотань повернені без розгляду.

Із 40 клопотань про продовження строку тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, які надійшли до Вищої ради правосуддя за період 2016–2021 років, за результатами розгляду 23 клопотань прийнято рішення про їх задоволення, у 7 випадках ухвалено рішення про часткове задоволення клопотань, в 1 випадку відмовлено у задоволенні клопотання, 9 клопотань повернені без розгляду.

Аналізуючи рішення, прийняті Вищою радою правосуддя за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строку такого тимчасового відсторонення, враховуючи, що Вища рада правосуддя розглядає такі клопотання не пізніше семи днів із дня їх надходження, слід зазначити, що практика розгляду вказаних клопотань свідчить про дотримання Вищою радою правосуддя встановлених законом строків для їх розгляду у більшості випадків (із 129 клопотань, які надійшли до Вищої ради правосуддя протягом 2016–2021 років, із дотриманням строків розглянуто 117 клопотань, з порушенням строків – 12 клопотань).

Загальний огляд прийнятих рішень за результатами розгляду вказаних клопотань також свідчить про послідовність практики Вищої ради правосуддя.

Під час розгляду вказаних клопотань Вища рада правосуддя не встановила обставин, які могли б свідчити, що клопотання є формою незаконного впливу, тиску чи втручання у діяльність суддів щодо здійснення правосуддя.

Водночас Вища рада правосуддя під час розгляду клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про тимчасове відсторонення судді Шацького районного суду Волинської області Сушик Н.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та ухвалення рішення про його задоволення (рішення від 14 червня 2018 року № 1836/0/15-18)

вирішила звернутись до Генерального прокурора України з вимогою про з'ясування обставин затримання судді Шацького районного суду Волинської області Сушик Н.В.

Генеральна прокуратура України та Департамент захисту економіки Національної поліції України повідомили Вищу раду правосуддя про відсутність обставин, які б свідчили про незаконне затримання судді Сушик Н.В., у кримінальному провадженні.

Крім того, під час розгляду клопотання заступника Генерального прокурора – керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури Холодницького Н.І. про тимчасове відсторонення судді Подільського районного суду міста Києва Войтенко Т.В. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та ухвалення рішення про його задоволення (рішення від 6 серпня 2019 року № 2024/0/15-19) Вища рада правосуддя встановила обставини, які підривають авторитет правосуддя, а саме що посадові особи органу досудового розслідування не виконують обов'язкові на території України судові рішення – рішення слідчих суддів під час досудового розслідування у кримінальному провадженні № 4201700000001985, що вказує на грубе порушення Конституції і законів України та підриває авторитет правосуддя.

З огляду на наведене Вища рада правосуддя внесла Генеральному прокурору України подання про виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими допущено бездіяльність, що підриває авторитет правосуддя (рішення від 6 серпня 2019 року № 2025/0/15-19).

Генеральна прокуратура України повідомила Вищу раду правосуддя, що вказане подання направлено до Управління внутрішнього контролю НАБУ. У свою чергу, НАБУ повідомило Вищу раду правосуддя про відсутність підстав для вжиття заходів реагування стосовно детективів НАБУ, які здійснювали досудове розслідування у кримінальному провадженні № 4201700000001985.

Приймаючи рішення від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20 «Про відмову в задоволенні клопотання заступника Генерального прокурора Мамедова Г.А. про тимчасове відсторонення судді Городищенського районного суду Черкаської області Синиці Л.П. від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності», Вища рада правосуддя одночасно вирішила звернутись до Генерального прокурора щодо виявлення та притягнення до встановленої законом відповідальності осіб, якими вчинено дії, що порушують гарантії незалежності судді.

Офіс Генерального прокурора повідомив Вищу раду правосуддя, що з метою перевірки обставин, зазначених у листі та рішенні Вищої ради правосуддя від 11 серпня 2020 року № 2373/0/15-20, а також щодо можливого неправомірного втручання працівників органів прокуратури у службову діяльність судді під час здійснення правосуддя наказом Генерального прокурора від 21 серпня 2020 року № 388 призначено службове розслідування.

У своїх рішеннях Вища рада правосуддя, з-поміж іншого, звертала увагу правоохоронних органів на безпідставність та недопустимість на етапі судового

розгляду кримінального провадження до ухвалення обвинувального вироку суду тверджень, що «суддя порушив присягу» та «вчинив тяжкий корупційний злочин».

За результатами аналізу судової практики за результатами оскарження вказаних рішень Вищої ради правосуддя встановлено, що зі 129 рішень було оскаржено 27 рішень.

Проведений аналіз свідчить про невеликий відсоток ($27 \div 129 \times 100 = 20,9$ %) оскарження рішень Вищої ради правосуддя, прийнятих за результатами розгляду клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності, продовження строку такого відсторонення, які надійшли до Вищої ради правосуддя у період 2016–2021 років.

Крім того, Верховний Суд висловив певні правові позиції за результатами перегляду вказаних рішень Вищої ради правосуддя, а саме щодо:

«повторності» подання клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності або клопотання про продовження строку такого відсторонення стосовно судді в межах одного кримінального провадження;

«надання Вищою радою правосуддя оцінки повідомленню про підозру лише в частині окремого аспекту (обґрунтованості підозри)»;

того, що Генеральна прокуратура України не наділена повноваженнями на звернення до суду з позовом про скасування рішення Вищої ради правосуддя про відмову у задоволенні клопотань про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до дисциплінарної відповідальності або продовження строку такого відсторонення, а отже, і оскаржуване рішення Вищої ради правосуддя не може бути предметом розгляду адміністративного суду за зверненням Генеральної прокуратури України.

Крім того, під час підготовки цього узагальнення Вища рада правосуддя листом від 5 листопада 2021 року № 27752/0/9-21 звернулась до Генерального прокурора щодо надання інформації про стан досудового розслідування у кримінальних провадженнях за період 2016–2021 років, в яких вирішувалось питання про застосування до суддів заходів забезпечення кримінальних проваджень у вигляді тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя.

Листом Офісу Генерального прокурора від 22 листопада 2021 року № 31/4-83вих-21 (вх. № 9434/0/8-21 від 24 листопада 2021 року) Вищій раді правосуддя надано запитувану інформацію.

За результатами опрацювання отриманої інформації встановлено, що станом на кінець 2021 року з **55** кримінальних проваджень:

у **37** провадженнях обвинувальні акти направлено до суду, судові розгляди тривають;

у **5** кримінальних провадженнях прийнято рішення про їх закриття на підставі пунктів 2–4 частини першої статті 284 КПК України (в одному випадку

на підставі пункту 2 частини першої статті 284 КПК України – встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; у трьох випадках на підставі пункту 3 частини першої статті 284 КПК України – не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; в одному випадку на підставі пункту 4 частини першої статті 284 КПК України – набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою);

у 7 кримінальних провадженнях ухвалено обвинувальні вироки, 4 з яких оскаржуються в апеляційному порядку; в одному випадку постановою Верховного Суду від 15 вересня 2021 року вирок Вищого антикорупційного суду від 19 лютого 2021 року та ухвалу Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 21 квітня 2021 року скасовано, провадження у справі закрито на підставі пункту 10 частини першої статті 284 КПК України (після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений статтею 219 цього Кодексу, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи); у двох випадках обвинувальні вироки змінені шляхом зменшення основного покарання (позбавлення волі);

у 6 кримінальних провадженнях триває досудове розслідування.

Судді належать до категорії осіб, щодо яких здійснюється особливий порядок кримінального провадження. Однією зі складових такого особливого порядку є підвищені гарантії незалежності судді, обумовлені його конституційно-правовим статусом.

Проведений аналіз, з огляду на різноманіття судової практики, обставин, які вивчалися, свідчить про важливу роль участі у розгляді клопотань про тимчасове відсторонення суддів від здійснення правосуддя у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності та продовження строків такого тимчасового відсторонення саме Вищої ради правосуддя.

При прийнятті таких рішень Вища рада правосуддя враховує співмірність між засадами незалежності та недоторканності суддів і наслідками тимчасового відсторонення суддів від здійснення правосуддя, що, у свою чергу, забезпечує дотримання гарантій недоторканності суддів у разі притягнення їх до кримінальної відповідальності та убезпечує від можливого використання незаконних методів, спрямованих на перешкоджання професійній діяльності суддів, чинення на них тиску у зв'язку зі здійсненням ними правосуддя та реалізацією судового контролю.